

1257
199061

EVREII
IN
ROMANIA.

CE SUNTŪ ȘI CE POTŪ SE FIE.

DE
(Lefter Nicolau)
UNŪ ROMANŪ

„Vehafta Lereecha Komocha“
BCU Cluj *Vehafta Lereecha Komocha*
Veî iubi pe aproapele teû ca pe
tine însuși. MOYSE.

Gerante respnndetoriû Lefter Nicolau *Lefter Nicolau*

BCU Cluj-Napoca

RBCFG 2009 01704

BUCUREȘCI.

TIPOGRAFIA C. A. ROSETTI STRADA ACADEMIEI, 22.

1865.

I.

„Vehafta Lereecha Komocha“
*Veți iubi pe aprópele teú ca pe
tine însuși. МСХСЕ.*

Una din cestiunile celle mai însemnate în România este cestiunea Evreilor. Acésta cestiune, care merită o serioasă cercetare, mai allesú din punctul de vedere economicú și naționalú, a fostú pusă acumú în urmă în desbattere, mai multú cu pasiune și violență de câtú cu argumente care să pótă aduce lumina și ajunge la unú resultatú practicú.

Acei care aú desnaturatú celle mai mari cestiuni politice și naționale, făcându din elle unú mijlocú de rușinosú traficú, cândú lumina s'a făcutú în spiritele induse în momentú în errore și i-a pusú în neputință de a mai specula cu acelle cestiuni, ei s'aú acațatú de cestiunea Evreilor, căutántú într'insa o nouă ocasiune d'a întárrita și propaga ura în contra unei numeróse classe de ómeni. Atátú îi taie capulú, atátú le plătesce inima. Publiculú și-adduce aminte invec-

tivele și injuriile aruncate acumă cătū-va timpū assupra Israeliiilor de o broșiură a d-lui Poppassū și de jurualulū *Trompetta*, cu atăta orbire și în-verșiunare în cătū s'arū putea crede că ne amū întorsū cu secole în urmă în timpurile de tristă și grozavă memorie alle Inquisițiunii. Singura deosebire ce s'arū găsi este că nu s'a ȃisū pe față de a se arde de vii toȃi Evreii spre a se curăȃi de dănșii țerra Romănescă, care numai de acēsta a remasū, nefericita, a ce curăȃi, căci încolo iȃi umple inima de bucuriă. Numai acēsta nu s'a ȃisū, se se arȃ de vii toȃi Evreii, căci, altū-felū, în urma cellorū ce s'aū ȃisū în contra lorū, Romăniū i-ar fi ucisū pe strade dacca n'ar fi avutū acellū minunatū bun simȃșū prin care întellegū îndată ce este reū. Singurū titlulū unei broșure: „*Suntū saū nu folositori Evreii Principatelorū-Unite*“, arrattă de sine simtimentele care aū insuflatū p'atorulū seū și retăcitele conclusiuni la care ilū pōte duce o pasiune care nu mai este de timpulū nostru.

Numărulū însemnatū allū Evreilorū în România, și mai allesū condiȃia în care se afflă, presintă ore-care inconveniente seriōse care trebue și se potū cu înlesnire îndrepta, fără a se întrebuiȃ mesuri extreme care se arunce asupra naȃiunii nōstre cele mai triste și meritate acusaȃi de intoleranȃ, barbarie și cruȃime. Ca

Romăni, care ne iubim patria, fără se facem pentru această mare gălăgiă, și fără se ne însușim cu patentă monopolul patriotismului, suntem foarte îngrijați de inyasiunea străinismului în România și de consecuențele vătămătoare ce pôte avea pentru naționalitatea noastră. Cândă dicem inyasiunea străinismului, nu înțellegem exclusiv pe Evrei, care sunt pucinu periculoși pentru noi; nu înțellegem asemenea nici pe cutare sa cutare individe de altă naționalitate, care nu voru isbuti nici odată a ne coprinde și domni nu-mai prin simpla lor ședere în mijlocul nostru. Prin inyasiunea strainismului înțellegem mai mult, ceea ce trebuie se înțeleagă ori ce Român bine cugetător și prevădător, inyasiunea pe pământul României a obiceiurilor, a ideilor, a instituțiilor, a credințelor străine, care se infiltră cu încetul în mintea și inima noastră, care surpă vechele tradițiuni ale patriei noastre, care ne fac a nu mai vedea împregiurul nostru nimic adevărat național, și care pe nesimțite voru ajunge a ne face se uităm ce am fost și ce trebuie se fim. Eccă cum înțellegem inyasiunea străinismului de care vorbim, inyasiune într'adeveru grozavă, care ne înspăimântă și care se face fără cea mai mică mijlocire a străinilor aflători în țară, a căror ședere între noi este mai pucinu de te-

mutu de cãtu invasiunea strãinismului care se ope-
résã într'un chip ocult și pãtrunde în tóte alle nóstre.

Çestiunea ni se pare fórt gravã, și nepãsarea
cu care este privitã, nesciința cu care este des-
bãtutã, o facu a deveni amenințãtóre. Cei mai
mulți dintre ómenii care s'au urmatu la putere,
s'au gânditü puținü și póte nici de cumü l'a-
céstã mare cestiune, ne cãutãndü cãtu mai cu-
rãndü și cu cea mai seriórã atențiune measurele
practice și potrivite cu véculü nostru, prin care
se ne ferescã cãtu mai multü d'acea invasiune
occulta a strãinismului, și se pue pe strãinii din
țérã în posițiune de a fi folositorii pentru des-
voltarea țerrei prin cunnoscințele, munca și ave-
rea lorü.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Orü cãtu anü fi însã de îngrijați despre
strãinii care se afflã în Romãnia, și orü cãtu de
puternicü arü fi în noi simtimentulü de con-
servare a națiionalitãții nóstre, nu putemü crede
cã celü mai bunü și mai practicü mijlocü de a
ne scãpa de înrãuririle cotropitóre alle strãinis-
mului, arü fi de a face abstracțiune de timpulü
în care trãimü, de a nesocoti ideile și simți-
mentele care conducü societãțile moderne, de
a perde din vedere rapporturile întemeiate de
progresü, de comerciü și de traclate între ómenii
de differite națiionalități, și de a striga, cu siguranța
de a fi uidiuți de tótã lumea civilisatã și de a nu a-

junge la nici un rezultat: *Afară stăinii! ură și morțe străinilor!*

Cestiunea străinilor trebuie se ne preocupe pe toți, și se ne preocupe în cellu mai mare gradă, atât din punctul de vedere naționalu, câtu și din punctul de vedere economicu, adecă industrialu și comercialu. Se nu uităm un minutu ca nainte de tôte suntemu Romani și că trebuie se fimu Romăni, luându tôte mesurile necesare, făcendu tôte sacrificiile și mergându cu perseveranța pe o calle politică pe care se putemu consolida naționalitatea Română, slăbită și pôte chiaru amenințată, pentru că din nefericire amu uitatū adesea ce amu fostū și ce trebuie se fimu, nesocotindū în organizarea noastră politică vechiele tradiții naționale. Condițiunile triste în care ne aflămū, lipsa de industriă națională, lăngezirea comerciului, politica șiovăitoare și lipsită de unu principū mare, suntū atâtea cuvinte puternice care cerū cu urgență a se da o soluție înțelptă cestiunei străinilor în România. Pentru a se ajunge acestū scopū, nu este nici dreptū și de laudă pentru noi, nici folositori, nici chiaru cu putință să ajungemū la scopulū doritū, de a considera acéstă cestiune cumū amū vădutū că s'a consideratū până acumū, înfăcișandū Europei civilizate cellu mai tristū spectacolū allū unorū ómenī strainofagi,

suptă cuvântul unui patriotism reu înțeles, și fără se putem cu modul acesta înlătură cătuși de puțin reul de care voim a scăpa. Broșura ce numirăm mai sus și numeroșele articole alle *Trompettei*, la ce rezultat a ajuns prin violențele și invecivele lor? Adusa cellă mai mică bine? Mărit'a patriotismul în inima Romănilor? Întărit'a cu ce-va naționalitatea noastră? Isbutit'a a da pe Evrei afară din țerră? Îndreptat'a cătuși de puțin condițiunea lor în unele privințe scandalósă?

Nimic, cu desevărsire nimic. Nici o reformă, nici o îmbunătățire, nici un rezultat folositor, nici pentru Evrei, nici pentru Romăni. Ura și violențele aruncate cu mânilor pline în cele ce s'a scris assupra Evreilor a umplut de desgust pe Romăni cu bun simț, oprindu-i de a cugeta cu maturitate la o cestiune de care trebuie cu deosebire a se interessa. Injuriile nu pot lumina, nu pot convinge. Lipsa de demnitate în ori ce scriere dovedesce lipsă de idei, lipsă de sciință, lipsă de serioșitate; și, dacca nu produce nici un reu prin ațărarea patimilor rellor, este însă învederat că nu produce nici un bine. Cestiunea Evreilor este exemplul cellă mai însemnat. În timpurile celle mai aspre alle Inquișițiunei nă s'a scris în contra lor cu mai multă ură, cu mai multe injurii. Cu tóte

acestea, Evreii suntu și astăzi în România precumă au fostă până acumă, și negreșitū astūfeliū vorū fi și în viitorū, dacā desbatterea asupra lorū nu va fi rădicată dupe tristulū terāmū pe care a fostū pusā de ómeni care se pretindū juriști, publiciști, bărbați serioși, și nu mai scimū ce. Nu voimū a căuta nici unū mobilū ascunsū, nici unū interessū mai multū saū mai pucinū laudabilū acellorū care au propagatū cu atāta aprindere o nouā Saint-Barthelemy contra Evreilorū. Nu le vomū face nici o acusașione care se lase asupra lorū umbra vre-unei grelle bănuieli. Admittemū că singurā ura, seū pōte chiarū unū patriotismū exageratū i'au făcutū a privi și a trata pe Evrei într'unū chipū atātū de violentū, atātū de injuriosū, și într'atātū lipsitū de ceea ce pōte lumina și convinge, în cātū cestiunea Evreilorū n'a făcutū unū singnrū pasū spre solușionea ce cu toșii trebuie se dorimū a i se da. Admittemū darū că numai ura a fostū singurulū mobilū allū cellorū cari au atacatū pe Evrei. Ura însă este cunoscutū de cāndū lumea că orbesce, și unde este orbire să nu sperāmū că se pōte descoperi adevurulū, să nu sperāmū că se pōte face vre unū bine. Religiunea lui Christū învașă pe adeverașii seī fii, pe credincioși, mijloculū puternicū de a face se triumfe adevurulū, și acestū mijlocū nu este

persecuția. Numai Fariseii și Cărturarii, în timpul lui Christu ca și în timpul nostru, sémână ura și desbinarea, propagă persecuția și uciderea.

Scimă de acumă în ce chipă Fariseii și Cărturarii aă se primescă aceste cuvinte alle năstre. Cuvintele năstre nu potă se între în urechile loră, și tôte injuriile ce voră arunca asupra năstră nu voră putea se ne attingă. Nu scrimă pentru Farisei și Cărturari, nu scrimă pentru acei care n'au în inima loră de cătă ură și care nu sciă de cătă a injuria. Nu este logica, nu este simtimentulă adevărului care pôte convinge și îndupleca asemenea ómeni. Scrimă aceste pagine asupra Evreilor în România pentru ómenii cu bună simță, pentru aceia care ca noi voescă a vedea în desbaterea acestei cestiuni tótă seriozitatea neapărată, pentru ca se putemă ajunge la o soluțiune care se nu aibă de rezultată, nici de a ne pune țerra sub domnia Israeliților, ceea ce este imposibilă și absurdă chiar ca suppoziție, nici de a ne întorce în vécurile de barbarie ș'a merita să fimă acușați de Europa întregă, căutându a ne scăpa de Israeliți prin persecuția séu isgonirea lor din Românie.

Să cercetămă acéstă cestiune cu linisee și cu totă interessulă de adevărăți români, ferindu-

ne atât de ura care ar facee din noi srăino-fagi, cât și de un cosmopolitism simtimental care se ne arunce în retécirea fatală de a crede că cestiunea de naționalitate este un ce indiferent pentru noi, numai se fim bine, se trăim bine: *ubi bene, ibi patria*.

Având în vedere scopul arretat mai sus, dupe ce vom espune și combatte erorile grave coprînse în broșura D-lui Popassu, erori istorice, erori de logică, precum și mutte acusații nedrepte, născocite pentru a putea înegri, vom și une în partea din urmă care sunt opiniunile noastre, ca Român și ca om, asupra cellor mai bune măsuri pentru a îndrepta inconvenientele ce credem a avea pentru noi Evreii diu România, fără a reînvia contra lor persecuțiile unor timpuri pe care istoria le-a stigmatizat ca rușinea vécurilor trecute.

II.

Broșura D-lui Poppassu nu merită a fi privită nici într'un chip ca o scriere seriósă. Este un pamflet, în înțellesul cellui mai reu allu acestui cuvânt. Este o adunătură de injurii, de multe ori fórte triviale, nu numai în contra Evreilor, dar în contra mai multor clase alle societății române, dupe cum vom avea

neplăcerea să arretămū mai la valle. Înțellegemū până la unū punctū, fără înse a încuviința nici de cumū, intoleranța contra Israelitilorū seū contra sectarilorū unei alte religiuni. Este o cestiune de temperamentū, de lipsă de instrucțiune, de adormire a intelligenței. Intoleranța este fiica nesciinței. Dar de la intoleranță până la ură, până la injurii, până la persecuții și exterminare, deosebirea este mare. Și apoi ura și injuriile D-lui Poppassu nu se mărginescū numai asupra Evreilorū. Proprietari români, boeri și fii de boeri, comercianți, jurnaliști, medici, toți aū partea lorū în distribuirea injuriilorū D-lui Poppassu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Citindū cu atenție, dar cu destulă neplăcere, pamfletulū D-lui Poppassu, ne amū întreatū care a pututū se fie scopulū seū. A descrie pe Evrei cu colorile celle mai negre și a le arunca pe capū celle mai absurde acușații pentru a face pe Români se i urască și se-i persecute? Scopulū acesta nu este nici decum ajunsū, căci nu numai celle ce ȃice despre Evrei este unū șirū de exagerații și de injurii, în care nu se vede de cātū o ură orbă, dar aceste injurii suntū aruncate și în contra Românilorū, ast-felū în cātū nu credemū să se fi găsitū unū singurū Românū, afară numai dacā va fi fostū unū altū douilea D-lui Poppassu, ca-

re se fi cititū pamfletulū seū și se împărtășes-
că seū se approve vre una din opiniile autoru-
lui. D. Poppassu a pășitū ceea ce patū toți a-
cei care nu punū într'o desbatere tótă dem-
nitatea cuvenită. Oamenii nu se înduplecă cu
injuria seū cu ciomagulū.

D-lū Poppassu începe broșura cu o schiță
despre istoria numeróselorū și tristelorū perse-
cuții ce aū sufferitū Evreii de la căderea Eru-
salimulū și până în zilele nóstre. Pe scurtū,
D. Poppassu ne arrată cumū aū fostū isgoniți
Evreii din differite State, în differite timpuri. Ni-
micū mai tristū și mai adevăratū de câtū înverșu-
nata și îndelunga persecuție în contra Evrei-
lorū, nefericitū exemplu de faptele de barbarie
și cruđime la care potū ajunge ura și intole-
ranța. Dacă D-lū Poppassu s'ar fi mărginitū a
înregistra numai datele acestorū numeróse per-
secuții, amū fi recunoscutū neapăratū că și-a
datū ostenéla a deschide și a consulta istoria,
unde a trebuitū se vadă asemenea câtă indig-
nare descéptă aceste sângeróse rezultate alle in-
toleranței, și cu câtă asprime suntū condamna-
te de toți istoricii. Mirarea tuturorū va fi mare
aflândū că D-lū Poppassu, înregistrândū nume-
rósele persecuții alle Evreilorū, ajunge a le jus-
tifica, ale approba, declarândū că Evreii aū fostū
persecutați și isgoniți din tóte părțile, pentru

că pretutindenii au fostu înșelători, spioni, intriganți, instrumente ale tuturor vișilor, intermediatori nerușinați, și plini de toate păcatele. Eccă logica frumoasă a D-lui Poppassu! Evrei au fostu foarte persecutați, deci ei suntu rei și merită a fi persecutați! Acésta este trista și absurda conclusie la care ajunge învêțatul jurist D-lu Poppasu. Dupe judecata domniei-sale, persecuția este infailibilă, persecuția dovedesce în contra celui persecutat; ceea ce este persecutat este și trebuie se fie persecutat. Dar dacea Evreii suntu atât de negri și plini de păcate în ochii D-lui Poppassu, fiindu că vedem în contra lor mari și îndelungate persecuții, ce trebuie se credem și se dicem, urmându acésta stranie logică, despre atâtea mari principe persecutate, despre Chrestini, despre Reformați, despre sectarii lui Luther și lui Calvin, despre atâtea nefericite victime ale intoleranței și atrocităților bisericeii catholice, despre Jean Huss, Zwingli, Jerôme de Prague? Ce se dicem despre cărțile și jurnalele care astăzi chiar suntu condamnate și puse la index de Papa de la Roma, oprindu pe bunii sei catholici de a le citi sub pedépsă de excomunicare? Cine dintre noi Chrestini nu scie cu înfiurare grozavele și sângerósele persecuții ce au sufferit Chrestinii în celle d'intêiu vécuri alle

Christianismului? Sute de mii de Chrestini au fost persecutați, torturați și măcelăriți, și aceste persecuții n'au încetat când credința lui Christu a devenit religiunea domnitore a lumii civilizate. Persecuțiile n'au lovit și n'au versat sângele numai allu adeptilor Christianismului. Persecuțiile au fost sângerose și au făcut un mare număr de victime chiar în sînul religiunii lui Christu, și numele lui Luther, lui Calvin, lui Jean Huss, ne spun în destul ce torturi și ucideri au sufferit sectarii lor în Englitera, în Franța, în Germania.

Ast-felū, dacă D-lū Poppassu ar voi se fie logicū, ar trebui negreșitū se condamnē și pe Chrestini, cum condamnă pe Evrei, pentru persecuțiile ce au sufferitū, fiindū că istoria ne arată cu câtă cruđime au fost persecutați Chrestini la începutū, și, mai târđiū, chiarū între dînșii, cândū au voitū se scuture jugulū Papei de la Roma care desfigurase religiunea adevărată a lui Christu. Dacă D-lū Poppassu nu voesce a ajunge l'acéstă conclusiune, singurā logică, apoi atunci acusația ce aruncă asupra Evreilor și sentența de exterminare ce dă în contra lorū, pentru cuvântulū c'au fost pretutindenii și îndelungū persecutați, este totū ce pōte se fie mai absurdū, mai contrariū istoriei, bunului simțū și dreptății.

Între alte erori istorice, D. Poppassu, voindă a justifica persecuțiile Evreilor, îi accusă c'aă introdusă și propagată corupțiunea între Romani, ceea ce a silită pe împăratul Titu a ocupa Erusalimul, a arde până în pământă biserica lui Solomon și a măcelări mai multe sute mii de Evrei. Acastă errăre, ca se nu întrebuintămă ună altă cuvântă, este neertată pentru ună omă care se intitulă cu emphase: *advocată, absolută în drepturi și în științele politice, membru ală societății orientale din Halle etc.* D-lă Poppassu, cândă se presintă în public cu o scriere și cândă vorbește despre starea societății romane, trebue se aibă respectă pentru publiculă către care se adresă și se nu-î spue lucruri pe care ună scolară din clasele elementare le pôte cu înlesnire desminți. Acăsta se fie ôre știință istorică și politică a D-lui Poppassu? Tristă știință! Căusele corupțiunii cei mari a societății romane de sub Cesari, n'a fostă nici de cum perversitatea Evreilor din timpulă lui Titu. Sub acestă împărată corupțiunea cangrenase tătă societatea, și imperiulă romană exista cu numele număi, ca ună edificiu cu totulă putredă pe care o singură mișcare este de ajunsă spre a'llă surpa.

Corupțiunea a începută în Roma cu căderea Republicei, cândă Cesariă aă încuragiată

și aș dată ei cele mai rușinoase exemple ale celei mai immonde depravațiuni pentru a putea întemeia despotismul lor asupra unor suflete enervate care perduseră simțimentul libertății și vechelor instituții romane. Spre a 'și închipui cineva cât de mare trebuia se fie disoluția moravurilor n'are de cât se 'și arunce repede ochii asupra unora din poeziile lui Tibullus, Catullus, Propertius și mai cu seamă Marțial. Cândă asemenea poezii și faptele rușinoase ce ele cântă fac deliciul unei societăți, acea societate este condamnată a peri. Cesarii nu surpaseră încă Republica, și corupțiunea în care căduse societatea romană anunța domnia monstrușă a Tiberilor și Neronilor. Ast-fel, cândă vedem, înainte chiar de întemeierea imperiului, tabloul societății în poeziile lui Marțial, D-lu Poppasus dovedesce o mare nesciință a istoriei accusându pe Evrei de corupțiunea junimei romane sub cei din urmă imperatori.

După acesta, fie cine poțe judeca despre aprețuirile istorice ale D-lui Poppasus și despre valoarea acușățiilor sale; și acum vedeți, odată *absolvilū în drepturi și sciințe politice!* Dacă vă place! Este absolvitū în drepturi și sciințe politice, și n'aveți ce dice.

Altă erróre a D-lui Poppasus este cândă afirmă că numai în trei State, în Franța, Belgia

și Olanda, aș reușit Evreii a se emancipa. Dacă D-lu Poppassu ar fi consultat mai cu atențiune istoria, sau dacă ura nu l'ar fi oprit d'a înțelege ce este scris acolo, ar fi putut afla că Evreii sunt emancipați în America de l'ord, în Englitera, în Danemarca, în Italia, în Helveția și în Germania. Asemenea, dice D-sa, în Svedia până în acest moment, intrarea lor este foarte interzisă, pe când trebuia se scie că încă din anul 1860 ei sunt tolerați a locui acolo și a dreptul a cumpera pământ. D-sa trebuia se scie asemenea că în senatul Franței, în sessia anului acesta, Israelii din Algeria s'a declarat Francesi. Dacă D-lu Poppassu și-a propus a spune numai adevărul în scrierea sa, având în vedere un scop serios, pentru ce ne pune în trista pozițiune de a i spune c'a ascuns într'adins aceste fapte, crezând a isbuti ast-fel se aște mai mult ura Românilor contra Evreilor. Opinia ómenilor drepti asupra unei asemenea urmări nu póte fi de cât defavorabilă D-lui Poppassu, care n'a învățat, se vede, la scóla de unde a eșit *absolviți în drepturi și in sciințe politice*, că ce nu este adevărat nu este drept și demn de laudă.

Precum vędurăm pe D-lu Poppassu în partea istorică a broșurei sale, nedrept și ne-

fericită, ast-felă îlă vedemă și în citațiunile ce face din unii autori însemnați pentru a da mai multă putere acusațiilor sale în contra Evreilor. Opiniunea noastră asupra citațiilor este că elle trebuescă făcute cu multă circumspecție, căutându bine valórea ce póte se aibă în cestiunea despre care ne ocupămă cuvintele autorului ce citămă, și ferindu-ne de a cita, în favórea unei idei ce susținemă, óre care cuvinte dintr'ună autoră în care alții potú asemenea găsi cuvinte care se nu ne vie nici decumă la socotélă. D. Poppassu citésă din ilustrulă istorică roman Tacit următorulă pasagiú contra Evreilor: „Moysé a datú poporului, spre a'lú putea consolida și întări pentru toți timpii, legi nouă, legi incompatibile cu ale tuturoră celoră lalți muritori. Totulă ce la noi e sântú, la ei este spureatú și necuratú, și totul ce la noi este profanú și opritú, la ei e sântú și liberú. „Citându acestú passagiú, care nu este exactú, d-lú Poppassu ne arată că l'a extrasú din *Historii*, *Cartea V*, fără să ne spue și din care capitolú, pentru a înlesni găsirea acestorú cuvinte acellor care nu sunt familiarisați cu textulă vechiloră autori. D-lú Poppassu a făcutú acésta cu precauțare, fiindú că citațiunea ce face nu este exactă, și pentru că în capitolulă următorú este unú passagiú în favórea credinței

Evreilor, ceea ce ridică ori ce valoare cuvintelor citate de d-lă Popassu, dovedind că Tacit nu înțelegea ideea cea mare a mosaismului, ideea unui singur Dumnezeu, unui spirit înalt, ceea ce-l făcea neapărat a dice în citațiunea d-lui Poppassu că toate câte erau sacre la Romani erau profane la Evrei. Ecce acum adevăratul text din *Historii*, cartea V cap. IV:“

„Moyse quo sibi in posterum gentem fir-
 ,, maret novos ritus contrariosque ceteris mor-
 ,, talibus indidit. Profana illic omnia quae apud
 ,, nos sacra, rursum concessa apud illos quae
 ,, nobis incesta.“

CU Cluj / Central University Library Cluj

Pe românește acesta va se dice:

„Moyse, pentru a întări pe viitori domnia sa asupra acestei ginte, îi dede un nou cult contrariu cu al cellor-lalți muritori. Profane sunt acolo toate câte la noi sunt sacre, și permise la dinșii câte la noi sunt condamnate.“

Allăturați acum textul latin cu traducția d-lui Poppassu, în care a schimbat și addăugat ce a voit, și cualificați după cum se cuvine această urmare. Spre a fi fost d-lă Popassu drept și nepărtinitor, ceea ce ne încredințăm din ce în ce mai mult că nu se poate, era dator a cita și următorul pasagiu din

Tacit, pe care credem că a trebuisă se-llă cunósca căci se află în capitolul următor.

„Iudeii înțellegă unū singurū Dumneđeū și numai în miatea lorū. Pentru dânșii suntū profani acei care facū imaginile dumneđeirii în chipuri omenesci din materii peritóre. Dumneđeulū lorū este a-totū-putinte și eternū, și nici schimbătorū nici peritorū nu este. De aceea nu priimescū nici o statuă în orașele lorū nici în templurile lorū. *Regilorū ei nu facū acés-tă lingușire, nici Cesarilorū acéstă onóre*“(1) Acestea suntū cuvintele marelui istoricū romanū despre cultul mosaic allū Iudeilor, și nu credemū că s'ar putea dice mai multe spre lauda unui cultū a cărui dogmă principală este credința într'unū singurū Dumneđeū, înțelesū numai prin spiritū, a-totū-potent, etern, nes-chimbătorū și neperitorū.

Se admittemū însă că textulū citatū de d-lū Poppassu ar fi cu totulū defavorabilū credinței Israelișilorū. Dacă acésta a fostū intenția d-lui Poppassu, întemeinduse pe cuvintele lui Tacit spre a da o mai mare autoritate acușașilorū

(1) Iudaei mente sola unumque numen intelligunt: profanos qui deum imagines mortalibus materiis in species hominum effingunt. Summum illud et aeternum neque mutabile neque interiturum. Igitur nulla simulacra urbibus suis, nedum templis sinunt. Non regibus haec adulatio, non Caesaribus honor.

salle, apoi atunci trebuie se admittă că toate a-
prețiarile lui Tacit au aceeași autoritate pentru
domnia sa. Dacă Tacit condamnă religiunea mo-
saică, dupe cum se silește d-lu Poppassu a ne
face se credemū prin cuvintele schimbate și ne
complete ce ne a pusū înainte, și dacă Tacit
este infailibilū în totū ce ȳice, amū dori se
scimū dacă d-lu Poppassu priimesce ca foarte
dreptū și foarte adevăratū ceea ce Tacit ȳice des-
pre Chreștini, în *Annalle*, cartea XV, cap. XIV,
vorbindū despre incendiulū Romei pentru care
publiculū accusa pe Neron:

„Pentru a nimici sgomotulū, Neron pre-
suppose culpabilū, și dede celorū mai crude pe-
depse pe aceia pe care vulgulū urindu'i pen-
tru crimele lorū, îi numia *Chreștini*. Autorulū
acestui nume era Christū care, srb imperato-
rulū Tiberiu a fostū condamnatū la suppliciū de
procuratorulū Ponțiu Pilat. Năbușită la început,
acéstă pernicioasă superstițiune se respādi din
noū nu numai în Iudeia, începutul acelu reū, dar
și în Roma, unde toate crimele și infamiile de
pretutindenī se grāmădesc și se celebră. Ast-
felū, mai āntēiū se prinseră aceia care mărtu-
risiaū, apoi, dupe arretarea lorū, o mare mul-
țime fu acusatā nu alātū de crima incendiulū
pre cātū de ura genulū umanū. Acei care mer-
geaū se mōrā eraū batjocoriți, făcāndu-se din

acésta o petrecere; ereaŭ acoperiți cu piei de animale pentru ca se fie stășiati de câini, saŭ pironiți pe cruci, saŭ chiarŭ aprinși ca torțe, spre a servi, cândŭ ziua înceta, se arđa pentru a lumina nóptea. Neron offerise grădinitele salle pentru acellŭ spectacolŭ, și da în acellŭ timpŭ jocuri în circŭ, amestecându-se în mulțime cu haîne de viđitiŭ séŭ conducându un car. Cu tóte că Chrestiniŭ eraŭ culpabili și meritaŭ celle mai mari supplicie, compătimirea se destepta fiindŭ că se sacrificaŭ nu pentru utilitatea publică, ci pentru cruđimea nnuŭ singurŭ omŭ.⁽¹⁾“

Acumŭ, ne va spune dlŭ Poppassu ce auctoritate póte se aibă pentru noi acéstă judecată a lui Tacit despre Chreștini, cu tólă admirația ce avemŭ pentru acestŭ mare istoricŭ? Tacit s'a înșelatŭ asupra religiunii lui Moyse, cu tóte că ceea ce đice despre Israeliți, est-felŭ du-

(1) Ergo abolendo rumori, Nero subdidit reos, et quac-sitissimis poeris affectit quos per flagitia invisos vulgus Christianos appellabat Auctor nominis ejus Christus Tiberio imperitante per procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus erat. Repressaque in praesens exitiabilis superstitio rursus erumpebat non modo per Iudaeam, originem ejus mali, sed per Urbem etiam, quo cuncta undique atrocita aut pudenda confluent celebranturque. Igitur primo correpti qui fatebantur, deinde indicio eorum multitudo ingens, haud perinde in crimine incendii quam odio humani generis con-

pe cum se vede din textul reproducu de noi érá nu din cellu modificatú de d-lú Poppassu, nu este nici de cum o accusație a credinței lor.

Se lăssămú însă acéstă desbattere care ne dovedesce cu prisosință că citațiile d-lui Poppassu, cu modulú fôrte puc'in exactú cu care le face, nu póte a ne insuffla nici o încredere, și se trecem la celle ce ție despre Evrei doctulú absolvitú în drepturi și sciințe politicoe.

După ce face istoria numeróselor persecuții alle Evreilorú, servindu-se de acésta spre a-i condamna pentru totú-d'auna, éccă cum se exprimă singurú assupra lorú.“

Cu fôrte puține excepțiuni, Evreii sunt intermediarii saú p..... tuturor femeilor prostituate. Et prin adimeniri, înșelăciuni, prin bani, vestminte luxóse șibijuterii, se ducú fetile cele frumóse și june ca se fugă din sânulú famillielor și se arunce în brațele rușinei și depravațiunii.“

Dar acesta nu este destulú.

victi sunt. Et pereuntibus addita ludibr ia, ut ferarum tergis conectilaniatu canum interirent, aut crucibus affixi, aut flammandi, atque ubi defecisset dies in usum nocturni luminis urerentur. Hortos suos ei spectaculo Nero abtulerat, et circense ludicrum edebat habitu aurigae permixtus plebi vel curriculo insistens. Unde quanquam adversus fontes et novissima exempla meritos miseratio oriebatur, tanquam non utilitate publica, sed in saevitia unius absumerentur.

Annal. lib. XV cap. XIV.

„Ovrei, de mii de ani și până astăzi, în nici o parte a pământului nu s'aū amalga-misatū, și în totū loculū unde a crescutū numărulū lorū, ei aū fostū propagatorii corrup-țiunii, înșelăciunii, spionagiului, ipocrisiei și cine mai scie a cărorū alte păcate.“

Și în altă parte :

„Ovreii împopoléză cassele de prostituțiune alle capitalei ottomane cu fetele înșelate și furate din România, a cărorū sórtă e mórtea prin noróiele și cotețele de câini alle Țarigradului.“

Mai éccă și alte frumuseți care facū laudă autorului acestui uriciosū pamfletū:

„Nu este adevér ceea ce pretindū unii că jidanii s'ar fi înavuțitū prin comerciū. Averile lorū suntū fructulū usurei și a celei mai neînchipuite înșelăciuni, singurile mijlóce în care jidanul își exersă spiritulū seū infernalū.“

Dupe aceste injurii care nu se potū califica ș'a căror singură reproducere va face pe toți ómenii care se respectă a le condamna cu o dréptă repulsiune; dupe alte multe acusații, pre câtū violente pre atâtū și absurde, despre care vomū vorbi mai departe, éccă definiția mirobolantă și descreerată dată de illustrissimulū absolvitū despre poporulū lui Israel :

„Poporulū lui Israelū este unū poporū *stereotip*, unū poporū *piramidal*, peste care aū

trecut toate vânturile și furtunile secolilor, fără a-l putea schimba întru nimic. *Viștile și pecatele* ce l-au gonit din Egipt și care l-au însocit în decursul miilor de ani, s-au *încrustat*, s-au *petrificat* în inimile Ovreilor, ast-fel în câtă *adi nu mai există nici un remediu, nici o speranță* care se ne pólă face a crede că aceste inime de metal s'ar putea—măcar în intervallu de secole—se se topescă spre a'și priimi o formă mai nobilă și mai morală.“

Acestea sunt expresiile allese, estetice, întrebuințate de d. Poppassu. Dacă cine-va ar afla numai din audite că s'ar fi scris asemenea monstruosități contra unei întregi clase de oameni accușati de toate vișturile și de toate infamiile, ar dice că acesta este cu neputință în timpul în care trăim, în mijlocul ideilor care îmbunătățesc educația noastră și ne împingă spre progressu și civilizația, adică spre respectul omului către om. Da, într'adever, acesta ar fi cu neputință pentru oamenii care au învățat se judece, pentru oameni care au sentimentul demnității lor și allu respectului datorit către semenii lor, pentru oameni, în fine, care înțeleg și practică morală divină a religiei lui Christ. Mintea și inima unor asemenea oameni ar fi fost incapabile a concepe și produce monstruositățile ce arretămă mai sus. A veni un

Chrestin, un fiu allu bissericeii orthodoxe, se accuse și se condamnă de sus până jos doctrina mosaică ca isvor allu vișturilor ce impută Evreilor și ca pedică a îmbunătățirii lor, și apoi se arunce asupra lor, asupra tuturor toate peccatele, toate crimele, toate noró'ele, arretându'i ca un obiectu de ură pentru omenirea tó'ă, și hotărându că ei nu pot în nimic a se schimba spre a se face mai buni prin educație, acésta nu este chrestin, nu este umanu, și cine ar pretinde că religiunea lui Christ póte însuffla asemenea idei și simtimente, acella ar adduce cea mai mare profanație acestei sublime religiunii. Christ nú ne învață a urí, a defăima, a persecuta și condamna la execrația némului omenesc pe semenii nostrii, chiar cându ei ar fi în ochii nostrii fii peccatului. Christ, care a emancipatú omenirea de peccatul aruncat pe capul seú pentru eternitate, ne învață a lucra și a lupta pentru îndroptarea celui reú, pentru luminarea celui din întuneric, pentru rădicarea celui căduț, éru nu pentru lepădarea lor spre a fi exterminați. Acésta este învățătura divină a lui Christ, și cine nu urmésă ei, în deșert pórtă numele lui.

Se póte appropia de acéstă morală chrestină următóarele cuvinte alle D-lui Poppassu?

„Tóte durerile și persecuțiile seculare, toate și-

róiele de sânge ce aũ curs din arterele fiilor lui Israil, nu aũ fost în stare se spele după fruntea Ovreilorũ petele ce'i stigmatisaũ. Inima lor a ramasũ împetritã, viþiulũ le-a fostũ virtutea, propaganda demoralisaþiunii le-a fost paladiul!"

i în altã parte:

„Ovreii sunt propagatori i intermediatorii corupþiunii morale i materiale a poporului român; ei sunt instrumentele i *spionii* tuturilor inimicilor țereil“

i în fine, cuvintele deja reprodusse i care se întilnesc mai pe tóte paginile pamphletului:

„Ovreii de mii de ani i pãnã astãđi, în tot locul unde a crescut numãrul lor aũ fostũ propagatorii corupþiunii, înþelãciunii, spinagiului, ipocrisiei, i cine mai scie a cãror alte păcate.“

Amũ declaratũ de la începutũ cã nu ne facemũ apþerãtorii exclusivi ai Evreilorũ, perđãnd pentru acẽsta din vedere propriile nóstre interese de Romãni. In cãte am đis pãnã acum i în cãte vom đice, nu se va gãsi un singur cuvẽntũ cu care se ni se póte atribui asemenea intenþii. Ca Romãn, care voim ca numele acesta se fie tot-d'auna demnũ i curat, ne am propus a scrie aceste pagine pentru a respinge cu indignaþie nisce turpitudini asvãrlite contra Evreilorũ de un om care pre-

tinde a vorbi și a cugeta ca Român, și care negreșit ar fi lăssat o pată asupra numelui Român, căci tăcerea generală ce ar fi urmat asemenea turpitudinii ar fi făcut a se crede că elle sunt expressia simțimentelor ori căruî român. Afară de acéstă desapropație, ne amũ propus încă a arretta care este după noi pericolul ce póte avea pentru Români străinismul, și care ar fi cea mai bună soluție a cestiunii Evreilor.

Ar fi fost o greșelă pentru noi Români de a lăssa fără nici un respuns scrierea atât de injuriósă a d-lui Poppassu. Dacă d-sa era bine petruns de interesele Românilor, dacă voia se vorbescă ca un adevăratũ Român, spre a nu compromitte acest nume, era dator se arate adevărul și numai adevărul, căci cu acéstă singură condițiune scrierea sa ar fi putut dobândi încredere și fi folositóre.

Recunóscem că între Israeliții din România pot exista fórte mulți care se fie cu totui depărtați de legea lui Moyse prin superstițiile superátóre alle Thalmudului, după cum vom vedea acésta în cea din urână parte, unde vom arretta deosebirea care există între legea mosaică și Thalmud. Progressul însă se face între Israeliți, elũ a începutũ de mult și se continuă cu multă perseveranță și activitate. In tótã Germania, și chiar

la noi, într'un mod destul de însemnat, Israelii care, cu ajutorul instrucțiunii înțelleg adevăratele lor interese, fac încercări demne de laudă și încurajare pentru a înlătura piedicele ce numeroșele superstiții le pun înaintea și care îi opresc d'a intra pe callea națiunilor civilisate.

Recunoscem asemenea că între Israelii, care sunt ómenii, și de la care nu trebuie se pretindem a fi mai perfecți de câtú semenii lorú de altă religione și naționalitate, pot se fie unii corupți, vițioși, călcând în picioré prescripțiile moralei și legile onórii. Dar facem appellú la orii ce om drept și nepărtinitor, asemenea individe perverse nu există elle, ca o rușine a omenirii, în tóte națiunile, fie ajunse elle la cea mai înaltă civilizație? Văduț'am noi până astă-đi vre un moralist, și un moralist sincer, adevărat, moralist în vieța sa, în faptele șale, érá nu un fățarnic vèdènd paiul din ochiul altuia și nu bårna din ochiul seú, vèduț'am ncii vre un moralist care se condamnă o națiune întrégă fiind că a găsit în sâ-nul seú câți va ómenii corupți, și se arunce asupra națiunii întregi acusația și reprobarea meritată de acei ómenii disgrățiați?

Ce felú! dacă între Evreii din România și din alte țerrí se află unele individe care nu

respectă toate câte sunt prescrise de morală, este oare permis d-lui Poppassu a cugeta și a tipări aceste cuvinte care nu ce pot califica:

„—Ovrei! de mii de ani și până astăzi au fost propagatorii corupțiunii, înșelăciunii, spionagiului ipocrisiei?

„—Ovrei! sunt intermediarii sau pezevengii tuturor femeielor prostituate. Ei se duc fetele cele frumose și june ca se fugă din sânul familiilor și se arunce în brațele rușinei și depravațiunii?

„—Elementul ovreesc, a cărui cugetare practică de toate zilele este înșelăciunea și, fraudă, care a rediat înșelăciunea și violența la potenta de credință, de doctrină religioasă, un element care nu are nici măcar conștiința justului și echității?”

„—Evreii împopulează casele de prostituțiune ale capitalii otomane cu fetele înșelate și furate din România, a căror sora e marea prin noroiele și cotețele de câini ale Tarigradului?

„—Ovrei! sunt propagatorii și intermediarii corupțiunii materiale și morale a poporului român; ei sunt instrumentele și spionii tuturor inamicilor țării? Ignoranță și superficialitate jidănească, inșelăciune jidănească, inaptitudine jidănească, în fine murdărie jidănească, se

păre a se infiltra încetul cu încetul în spiritele noastre.

„Moraliştilor vechi și noi, cu Teopharaste și La Bruyere în fruntea voastră, plecațivă cu umilință capul la pământ înaintea marelui archimoralist care pe toți v'a făcut marți, d-lă Panteliu Poppassu, absolvit în drepturi și în științe politice! Și apoi, sirmanilor mititelušii moralști, cum se nu fiți voi lăsați în urmă și aruncați uitării, cândă nici unul din voi n'a putut se fie absolvit în drepturi și în științe politice!

Intre Helleni și Francesi aă fostă totă telulă de ómeni vițioși pe care voi i-ați descris și condamnat în numele moralei, dar voă nu v'a plesnit prin minte ideia originală se faceți pe toți Hellenii și Francesii vițioși și s'aruncați asupra tuturor o acușatie ticlăuită cu cele mai triviale injurii. Nu scim, înimplânduse, se reînviați, dacă ați înțelege și urma pe d-lă Panteliu Poppassu în expoșitia moralei salle originale, dar de ocamdată, ați pățitu-o!

Intre Germani, Ruși, Francesi, Englesi etc. sa află negreșit ómeni care se fie culpabili de multe din păcatele ce d-lă Poppassu aruncă cu atăta prodigalitate pe capul Evreilor, dar cândă ar împinge necuratulă pe vre un mo-

ralist fără scirea lui Dumnezeu, se facă solidari pe toți Englesii, Cermanii, Rușii, Francesii, etc. de vițuriile acellor păcătoși, și se accuse pe toți cum accusă d-lū Poppassu pe Evrei, dómne feresce de drépta urgiă ce și-ar attrage capul acelui sbărlit moralist din partea Francesului, Germanului, Rusului, Englesului, pe care simtimentul demnității nu i ar lăssa se suffere un minut insultele adlusse națiunii lorū. D-lū Poppassu, cu severitatea sa de mare moralist până la exterminarea și cellorū bunī pe lângă cei rei, nu va tăgădui că între noi Români, care ne cunoșcem bine, și pe care negreșit d-sa trebuie să'i cunoască mai bine de cât cunoste pe Evrei, se află mulți, pe care, cu tot patriotismul seū cellū mare despre care ne vorbește, nu se poto opri ca moralist de a'i accusa și osândi cu multă asprime. Și fiind că de morală și vițuri este vorba, perfecțiunea în tóte nu și-a allessū reședința în țerra noastră, și moralitatea absolută n'a dat înaltul seū brevet la tótă sufflarea romănescă. Ori cât este de laudă și bine făcător orgoliul național, și ori cât de adânc am dori se se implante în inimile noastre, am cădea în ridicul dacă l'am exagera până în punctul de a pretinde că între Români, de la un cap allū țerreī și până la altul, nu există nici unul căraia morala se nu pó'ă a'i face nici o

împătare. Dacă d-lu Poppassu, cu sciințele sale întinse, are fericirea se possede asemenea credință, ar adduce un immens servițiu țerei năstre, divulgând acăstă minune în lăte unghiurile și colțurile universului întreg, pentru ca România se fiă cunoscută și admirată ca cellu d'ântăiū exemplu allū perfecțiunii absolute. Dar fiind că nu avem fericirea a împătăși acăstă credință, și, de, nu scim dacă și d-lū Poppassu o împătășește mai mult de cât noi, mărturissim, cum ar mărturissi unul din națiunea cea mai civilisată, că între numeroșii Români bunii se afflă și fii ai păcatului. Sunt și între noi care calcă îndatoririle luate, care priimesc bani și nu fac ceea ce s'aū legat a face; sunt care aū perdut cu totul consciința justului si equitătăii și comit nelegiurii, care fac abuzuri de tot felul, abuzuri de bani și abuzuri de putere, publice și particulare, lipiteri care se strecără în tot locul și se prind de ori ce, sugând și umflându-se de nu mai pot; sunt sperjuri care calcă jurămintele, își schimbă pe tătă dioa credința își vëndū consciința celloerū ce dau mai mult, își bat joc de tătē principiile celle mari, ajung un exemplu pernicios pentru societate; sunt desfrănați pentru care virtutea este o literă mōrtă și moralitatea unū obiect de batjocură, întroducēnd în familiile oneste corrup-

ția și dissoluția, rîdînd c'un cinism revoltător de tóte simtimentele frumóse și desfășurându cu insolentă tóte turpitudinile lor, din care își fac un titlu de distincțiune și de înaintare; sunt usurari nemilostivi care remân nesimțitori ca pétra înaintea tristelor miserii alle vieței și nu perd nici o ocasiune de a se folosi de celle mai grele posiții, de celle mai crude strimtorări, pentru a înfige adînc ghiarele lor și a nu lăssa nimic din ceea ce pot smulge de la nefericiții pe care nevoia îi împinge înaintea lor; sunt în fine, pentru a uu trece în revistă tot ce este reu, sunt tot felul de vițioși între noi, precum sunt în tóte societățile compuse de ómeni, neajunși încă la perfecția visată pentru vârsta de aur a omenirii.

Dar ace-te triste excepțiuni, pot óre servi de curênt spre a face starea normală a societății române? Și când d-lu Poppassu, cu rigórea sa de moralist împlacabilu, ar dice într'o bună diminéță ca toți Români cã suntu acelle excepțiuni, aruncându pe capul lor tóte vițiele în care au cădutu unii dintre dânșii, nu s'ar ridica óre în contra sa cellu puțin o voce unanimă de indignație și protestare?

Se trecemú însă peste aceste acussații și injurii grămădite de d-lu Poppassu asupra tuturor Evreilor și care ocupă cea mai mare par-

te a scrierii sale. Elle sunt nu numai nedrepte în cellū mai mare grad fiind făcute într'un chip atât de general, ceea ce ar fi de ajuns pentru a nu se opri cineva nici un minut asupra lor, dar forma lor violentă, injuriósă și chiarū trivială este cea mai mare reprobăție a lorū și lovitura prin care autorulū singurū le a nimicit.

Ar crede cine-va că după ce d-lū Poppassu ne a descriș pe Evrei atât de păcătoși, ne va spune, ca un moralist care doresce și lucréză pentru îmbunătășirea némului omenesc, ce pot și ce sunt datorī se facă sermanū Israeliți spre a nu mai atrage pe capul lor fulgerile mănecī sale și spre a merita înalta sa grație. O! nefericiți Evrei! Ei nu pot afla grație înaintea supremului lor judecător. Nu este mântuire pentru dinșii; d-lū Poppassu este implacabil!

Publicul a citit deja acéstă sentință terribilă: „Poporul lui Israel este un popor steroțip' un popor piramidal, peste care aū trecut tóte vânturile și furtunile secolelor, fără a'llū putea schimba întru nimicū. Vișiele și păcatele ce l'aū gonit din Egipt, și care l'aū însoțitū în decursul miilor de ani, s'aū încrustat, s'aū putrificat în inimele Ovreilor, est-sel în cătū *adī nu mai există nici un remediū, nici o speranță* care se ne pótă face a crede cum că aste inime de metal, s'ar putea, măcar în inter-

vallū de secole, se se topescă spre a'și primi o formă mai nobilă și mai morală."

Cum vedeți, sentința este irevocabilă. Unū populū întreg pörtă cu sino peccatul original și este condamnat a'llū purta în eternitate. In deșert. Fiul lui Dumnezeū a venit ca se scape tötă omenirea de acest peccat! Nu, poporul lui Israil este sters din omenire de d-lū Peppassu. Pentru acest popul condamnat, nu este nici un remediū, nu este nici o speranță d'a se putea îndrepta, chiar în interval de secole. Acésta este înalta decisiune a d-lui Poppasu!

Întellegeți acéstă nouă teoriă de transcendentală filosofă a istoriei? Este cellū pucin originale, și nu ne îndoim că dacă d-lū Poppassu ar voi s'o desvolte înaintea universității de la Halle ar fi proclamat cu entusiasm laureat. Acéstă teorie pöte fi în contradicție învederată cu legea progresului care domină mersul societăților, dar acésta este o considerație care nu pöte opri pe d-lū Poppassu în profundele salle combinări. Pentru toți acei care urméză în istorie lunga desfășurare a vieței popórelor, nu există nici un fapt care se dovedescă că o națiune, o societate, o comunitate óre cară de ómeni se află și astă-đi în starea morală și intelectuală în care s'a aflat cu câte-va secole în urmă. Faptul, care a devenit un adevăr istoric necontestat, plin de în-

curagiare și de viitor pentru omenire, este că toți popolii, tot ce face parte din omenire, merg înainte și neîncetat înainte, unii mai încet, în luptă cu numeroase greutăți, alții mai repede favorizați de împrejurări, dar toți merg înainte către perfectibilitate, cu deosebirea influenței ce poate avea asupra lor condițiunile în care se află.

Acest adevăr iusă nu există pentru d-lă Poppassu, căci ne spune în modul cel mai categoric: „Pentru poporulă lui Israel nu măi există nici ună remediă, nici o speranță care se ne pôtă face a crede că măcar în interval de secole, ar putea priimi o formă măi nobilă și măi morală.“

Frumosă cunoscință a istoriei și a legii progresului! A trebuit un absolut în drepturi și în științe politice ca se ne spue ce n'am fi cređut că nici prin minte ar pută trece unui om care a păs mână pe o carte de istoriă. Cum aă fost Evreă acum două mii de ani, ast-felă sunt și astă-đi și ast-felă vor fi peste mii de secolă! Pentru noi, istoria ne presintă alte rezultate care sunt fôrte favorabile Evreilor, dovedind aptitudinea lor de a se desvolta și perfecționa. Nu ne vom duce prea mult în urmă ca se constatăm acest fapt, arătând legiuitorii, moralisții, filosofi illustri, nemuritori ce aă produs și care sunt și astă-đi

un obiect de generală admirațiune. Un popor care p^ote se sc^oț^ă din s^înul se^u asemenea puternice individualități care transformă o societate și se resfr^îng asupra omenirii întregi, acela popor nu este condamnat a nu merge înainte, nu este condamnat a nu putea, măcar în intervall^u de secole se priimescă o formă mai nobilă, mai morală.

Se ne apropiăm de timpul în care trăim, se ne înt^orcem privirile în vécul nostru. Progressul făcut de Evrei este însemnat, având în vedere tristele condiții în care s'au aflat^u pretutinden^î, mai mult împedicați de ură și persecuții, de cât încurajați în silințele lor de a se ameliora. Marele Spinoso, și mai cu sémă celebrul Mendelsohn, sunt inițiatorii mișcării lor către progress^u. Încercările lui Mendelsohn, ajutat de ilustrul Lessing n'au remas fără rezultat. Un mare numer de tineri Evrei publicară o revistă specială în limba hebraică (*Measphism*) și fondară o sc^olă numită *Neumodisch* de unde se dete o mare impulsie ideilor de progres. Centrul acestei inteligente mișcări a fost în Germania. Indată ce guvernul, încuragiând această mișcare, deschise sc^olele salle Evreilor, un mare numer^u de tineri începură a studia cu cea mai mare ard^ore sciințele profane. Peste puțin timp^u Germania era plină de avocați, me-

diei, poezi, literatori și profesori Evrei dintre care mulți dobândiră o celebritate europeană. Numele Evreilor care s'aū ilustrat în științe, arte și litere, în Germania și Franța, sunt prea numeroase și prea cunoscute pentru a putea se le înșirăm aci pe toate.

Oamenii celebrii ce aū produs Evreii într'un intervallū atât de scurt, este dovada cea mai puternică în contra aserțiunii absurde a d-lui Poppassu că nu este nici un remediū, nici o speranță, care se ne facă a crede că Evreii vor putea, *chiar în intervallū de scole*, se primescă o formă mai nobilă, mai morală. În fața unor fapte atât de însemnate și de hotărâtoare, acéstă aserțiune, ce pôte ore se ne dovedescă alt de cât o nesciință absolută saū o reutate dictată de intențiuni culpabile?

Ceea ce trebuie se observăm asemenea pe lângă acéstă aptitudine a Evreilor de a se ameliora, este ardórea cu care aū îmbrăcișatū principele mari și ideile liberale ale Revoluțiunii franceze de la 89, și perseveranța cu care s'a luptat pentru respândirea și triumful lor în Germania. Excluși la început de la funcțiunile civile, ei se serviră de presa periodică și literară ajungând a avea o adeverată influință asupra opiniunii publice. O mulțime de junii literatori creștini, amici și colegi ai Evreilor,

elevi ai lui Hegel și ai scôlei salle, merseră și dănșii pe acéstă calle. Indată se născu o litteratură militantă, plina de talent, de enthusiasm și de aspirațiile celle mai liberale. Acéstă litteratură, persecutată și numită de reacționarii și conservatorii Germani litteratură evreească, urmă cu ardóre și curagiū scopul seū de a germanisa principele politice și sociale ale Franței și d'a lovi neîncetat fundamentele putrede ale constituției Germane. Boerne și Heine pot fi priviți ca creatorii acestei direcțiuni litterare care a avut rezultate fôrte însemnate. Următóarele cuvinte adressate de Boerne Evreilor ne pot încredința de înaltele idei care insuflețiau acéstă mișcare de reforme, de progressū, de emancipare :

„Vě luptați pentru emanciparea vóstră; dar nefericiți ce sunteți! Germanii chrestinii sunt ei mai emancipați de cât voi? Nu póită ei seninul servitudinii ca și Evreii altă-dată? sclaviă pentru sclaviă, este mai bine a lucra pentru emanciparea némului omenesc. Devie Germania liberă, și Evreii vorū affla în emanciparea sa însăși libertatea lor. A nu se lupta de cât pentru sine, când un popo! întreg gemă sub jug, acésta este egoism, este nebuniă!“

Aceste frumoșe cuvinte alle unei inimii mari și nobile aū fost ascultate și urmate de

Evreii care au înțeles că mijlocul cellu mai sigur d'a se emancipa este d'a se reforma ei mai întâiu, d'a îmbrățișa ideile de progressu și d'a lucra pentru emanciparea națiunilor în sînul căroră se află. În toate țerrelle unde popoul a trebuit să se lupte pentru a schimba guvernele absolute și a dobândi drepturi și libertăți, Evreii-reformați, și mulți dintre cei care se silesc a merge pe urmele lor, n'au ramas nici odată simpli privitori. În toate mișcărilor, în toate luptele pentru libertate și independință, Evreii au făcut sacrificie, au luat o parte activă și numeră mai mulți martiri.

Acestea sunt fapte cunoscute care ar fi putut opri pe d-lu Poppasu d'a dice ceea ce arretăm mai sus, dacă domnia sa ar fi voit se fie serios pentru ca se nu facă din scrierea sa un pamphlet, și dacă n'ar fi căutat într'un chip sistematic a ascunde adevorul numai pentru trisla plăcere d'a incrimina și defăima.

Din momentul ce d-lu Poppasu nu găsesce nici un remediū și nu are nici o speranță pentru reformarea și progressul Evreilor, este lesne de prevedut, cunoscând simtimentele cellu deosebese, sentența fiorosă ce firesce este condus a da în contra Evreilor.

Intr'adevăr, éccă ce dice nemilostivul ju-

decător allū acestor nefericite victime care trebuie se'și primescă sórta cu resignație:

„Cestiunea jidanilor din România este simplă: Saū noi respingem cu energie și despreț *impertinentele* pretențiunii de emancipare alle Evreilor, și ne silim d'a scăpa prin mijlócele celle mai nemerite și mai urgente chiar de jidanii pe care'i mai avem din nenorocire! saū noi renunțăm la independența, ba chiar la existența Statului și națiunii române, pentru ca se devenim sclavii, iloții desprețuiți ai Jidanilor.“

D-lū Poppassu nu glumesce. Prophet teribil și sinistru, înaintea căruia viitoriul a desfășurat tóte misterele sale, ne spune ca o Pythiă inspirată de un patriotism sublim, de geniul tutelar allū României, se allegem: saū gonim pe toți Evreii, saū devenim sclavii lorū! Precum în vécal de mijloc toți credeaū în Aristot, d'ar fi fost și cea mai mare absurditate, îndată ce li se arunca cuvântul: *Ellū a đissū*, ast-felū trebuie și noi se credem profeția sinistră a d-lui Poppassu, pentru cuvântul fórte convingător, că d-lū Poppassu a vorbit. Politic profund și consomat, omū de stat cu privirea de aquilă, după ce a făcut tóte combinațiile putincioase, a ajuns a cunósce, fără dar și fără póte, că vomū fi sterși dintre națiunile libere, că vom fi stinși după fața pământului, că vomū

perde independența și chiar existența și numele de români că vom deveni sclavi și iloți.

Și scii pentru ce se vor sparge pe capul nostru aceste pericole prevedute și predisse de marele prophet, d-lă Poppassu?

Nu daccă am merge cu ochii închiși din reu în mai reu pe o calle ce scim c'a dus și duce în prăpastie; nu daccă am năbuși și proscie tôte acelle libertăți care formedă și înalță inimele cetățenilor pentru iubirea și apărarea patriei; nu daccă am fi lipsiți de justiție într'alăta în cât se ajungă a fi un mijloc de trafic, de corupție și de siluire a consciințelor; nu daccă prin incapacitatea și abuzurile unei administrații lipsită de ori ce autoritate am ajunge ca nimeni se nu mai fie sigur de persóna, de averea și de travaliul seú; nu daccă am arunca și mări desordinea în finanțele țerei care sunt obolul seracului, cheltuinduse fără judecată și fără socotélă pînă ne vom destepta într'o di seraci lipiți, plini de datorii și fără nici un credit; nu daccă am lovi și persecuta tot ce este onestitate și moralitate, respălând scandalul, corupția și desfrânarea, pînă se vor întinde peste tótă țerra năbușindú consciința, înecând ori ce simtimente de onóre de familiă și de patriă, și ne lăsând pretutindenî de cât cadăvre.

Nu, nu aceste simptome, aceste cauze ale căderii unui popor fac pe d-lă Poppassu, dacă elle ar exista la noi, a dice că ne vom perde independența, și chiar existența și numele, ajungând sclavii, iloții străinului. Nu, aceste sunt lucruri secundare și indiferente pentru d-lă Poppassu, care nu se preocupă dacă există la noi, și unde duc națiunile la care există.

Tóte nenorocirile, tóte relele, tóte nevoile care ne culeă la pământ, d-lă Poppassu, cu sciința sa politică și socială, le vede pe tóte în Evreii care sunt în România. Mulți póte dintre noi ved cauza reului în altă parte, dar acum trebuie se credem că ne înșelăm. N'am sciut se căutăm acéstă causă. D-lă Poppassu a găsit'o, și descoperirea sa este mare, merită o recompensă națională și recunoșcința tuturor Românilor, cellor de față și cellor viitori. Evreii sunt cauza peirii nóstre. Se ne unim dar cu toții în contra Evreilor. Aide, ascultați pe d lă Poppassu, Români care voiți a va bucura de drepturi și libertăți, a avea justițiă și administrație, a vedea moralitatea în tóte, a fi într'un cuvânt liberi și fericiți, tari în năuntru, considerați în afără, aide, căutați a goni pe Evrei, *a respinge eu energie și desprejă impertinentele lor pretențiuni de emancipare*, a vă sili să scăpați prin mijlócele celle mai nemerite

și mai urgente și chiar de Evreii pe care îi mai aveți din nenorocire! Ați înțeles? în acésta este mântuirea vóstră. Ați afflatū ce trebuie se faceți, și nu vă mai batteți capul se căutați mîntuirea în altă parte, în stirpirea altor rellé. De acum, fiți pe pace, ascultați pe d-lū Poppassu, și apoi culcațivă ca se vă desceptați fericiti cum nici n'ați visat.

Ast-felū scie d-lū Poppassu se judice, se critice și se deslege cestiunile. Și acésta se numesce a fi serios, a cunósce bine lucrurile, a a înțelege situația, a lumina publicul și a face bine țerreii salle! Eccă ce póte un absolvit în drepturi și în sciințe politice! Și apoi, guri rellé, m i cãrtim că țerra nu merge înainte, când sória nóstră bună a pus între noi assemenea bărbați care ne spun unde este adevărata causă a reului și cum trebuie se facemū spre a ne scăpa de dîns! Suntem ingrați și nu scim se ne purtăm cum se cuvine cu acesti ómenii mari.

Dar nu cunósceți încă bine pe d-lū Poppassu, și ne credem datorii a vă pune înainte și alte frumuseți alle scrierii salle pentru case puteși înțelege și apprețui tóte meritele și cualitățile spiritului, gustului și stilului seū.

Nu sunt numai Evreii în care d-lū Pop-

passu descarcă ura, mânia și totă bateria calificativelor sãlle necalificabile.

Eccã un exemplu :

„Intre multele rellc de care suffero frumósã Romãniã, se póte numera și *lipsa unei presse demne și naționale*, principalmente într'un timp care se guvernãzã numai de frase góle și pompóse, numai de fanfaronadã, într'un timp în care nãșunea respirã într'o atmosferã strãbãtutã de aroganța și șarlatanismul ignoranților, și îngreuiatã de miasmele jidanilor..... Corul diaristilor jidani și jidano-fili, ne împinge mereu în frontispitiul scenei nóstre politice afurisita cestiune a emancipãrii jidanilor..... Aceste *condee vile și necurate* laudã sau blamãdã pe guvern, dupã mãsura cu care s'a *degradat* d'a fi mai mult sau mai puțin favoritor Jidanilor. Și noi pãcãtoșii votãm pensiuni și recompense naționale unor asemenea scriitori! Ei pretind sã ne desbrãcãm de naționalitatea nóstrã, în favórea Jidanilor; se renunțãm la independința statului nostru român în beneficiul Jidanilor, și nu vãd *ticãloșii* ce *infamie* unitã numai în persumțiunea unei asemenea cerere.“

Respectul ce datorim publicului și noã înși-ne ne opresce d'a califica aceste nedemne expresiuni pe care cãsprețul acellor ce le vor citi este de ajuns spre a le stigmatisa, jude-

când după elle ce este și ce pôte fi acella care le-a întrebuițat. Nu vom face acêsta. Grămădirea de injuriî ce reprodusserăm, pentru a se cunoșce frumósele arme alle autorului, este dovada cea mai însemnată despre lipsa aceluî simț moral care învață pe om a se respecta în faptele, în vorbele și scrierile salls o mică și simplă observație numai avem de făcut. Cine este acella care acusă pressa că nu este *demnă și națională*? care găsesce pretulindenî *frase góle și pompóse și fanfaronadă* care vorbesce despre *aroganța și șarlatanismul ignoranților*? care denunță publicului *condee vile și necurate*? Care merge pînă a întrebuița și cuvântul ignobil de *ticăloși*? Este acella óre vre un scriitor care a sciut se se respecte în destul pentru a nu lăs-sa nici o pată asupra stilului seú? Nu, căci un asemenea scriitor, chiar dacă ar fi fost în drept a face imputări, le ar fi făcut cu asprime dar cu demnitate. Este acella care a întinat tóte paginelle pamphletului seú cu ceile mai triviale injuriî în contra Evreilor și a diferite clase alle societății, uitându-se atătú de mult în cât se întrebuițéză un cuvânt care nici chiar nu se pronunță de acei care aú un rest de pudóre, făcând pe Evrei p. . . . făcând *ticăloși* pe aceia care nu cer isgonirea lor numind *aroganță, șarlatani și ignoranți* pe acei

care nu pun în lucrare proiectele sallo. Și apoi vine se accuze pressa că nu este *demnă*! Și apoi vorbesce de condeie *vile și necurate*! Nu putem óre cu diept cuvânt dice: vede paiulú din ochiul altuia și nu vede bârna din ochiul seú ?

Cu trista deprindere d'a exagera și chiar d'a *născoci*, d-lú Poppassa pretinde că jurnalistii *jidani și jidanofili* împing mereú pe scena politică afurisita cesiune a emancipării Jidaniilor. Cum se numim acéstă scornitură? Pentru ce nu 'și învîrtesce și sucesce mai mult capul spre a pune óre-care dibăcie cellú puein în ceca ce putem numi Poppassismatele sallo? Autorul a luat'o cu atăta iuțeală peste cămpuri, în cât uită timpul în care serie, uită că toți scim ce s'a scris și s'a đis în đilele nóstre, și ori cât de mult am dori se punem în accord pe d-lú Poppassu cu adevorul, nu ne putem a-l-duce aminte ceo ce ne spune domnia sa. Jurnalele române n'aú vorbit despre Evrei, de cât atunci când a cređut de datoria lor, cândú a cređut de onćrea și interessul națiunii române d'a combatte și respinge acelle înverșiunate, injurióse și inquisitoriale articule alle *Trompetei*, precum facem și noi astă-đi cu pamphletul d-luí Poppassu. O tăcere completă ar fi fost aprobărea lor, lăssând a se crede că toți Romăniú

împărtășesc acelle triste simtimente de ură, intoleranță și persecuție. Eecă când au vorbit despre Evrei acei jurnaliști *Jidani și Jidano-fili*, când au fost provocați, când au fost datorți se vorbescă, fără a cere, *tam nesam*, emanciparea Evreilor. Dar și chiar dacă unii scriitori ar fi fost d'acéstă părere, în condițiunii care se nu fie defavorabile țerei, suntem cei d'ăutâiū a recunósce că d' lū Poppassu era în drept de a combatte acéstă părere cu demnitate, cu argumente serióse, érū nu se arunce, fără se vadă de unde le adună, injurături de arroganți, șarlatani, ignoranți, condee vile și necurate, ticăloși, etc.

Dar eecă o născocire și mai mare. D-lū Poppassu dice că asemenea scriitori pretind se ne desbrăcăm de naționalitatea nóstră în favórea jidanilor, se renunțăm la independența Statului Român în beneficiul jidanilor.

A dice unū om că este vițios, și apoi a declama în contra vițiului, nimic mai lesne, mai cu seămă când are cine-va imaginația și temperamentul d-lui Poppassu. Dar pentru a nu merită un epithet neplăcut, trebue mai întâiū a dovedi că omul acella este într'adevăr vițios.

D-ū Poppassu accusă, după cum vădurăm pe scriitori, pe care astă dată îi face și ticăloși, fiind că pretind, dupe domnia sa, se ne ucidem noi Românii spre a lăssa se trăescă Evreii.

Dar unde a citit d-lă Poppassu că vre un scriitor român a ȝis se ne desbrăcăm de naționalitatea noastră în favórea jidanilor, se renunțăm la independența Statului român în beneficiul jidanilor? Ce doveđi aduce despre acésta? Ce text reproduce? Ce jurnale pune înainte? Nimic, născocesc numai, scrie ce'i trece prin cap, și apoi se pune se înjure, scii cum am văđut. Fórte frumos!

Assemenea născociri, și dupe dînsele acusații și injurii sunt multe. Spre exemplu:

„— Afară de agricultură, care încă se află într'o stare deplorabilă, *tot comerciul și industria*, precum și *tóte capitalurile* le avem în mână confratilor noștrii Evrei. Ce avem noi propriu în aceste țerrí, pe care le numim cu atâta fală Patria Română? *nimic*, afară de *puci-nele* domene publice, și pământurile ce se cuvin bieților țerani, căci *cellă-laltă pământ* — exclusiv de câte-va excepțiuni — *se află de sine a Evreilor*, care lucrédă din *tóte puterile* pentru ca în curând se devie și în faptă proprietari.“

„— În România, Evreul e banchier, comerciant, industrial falșiu, otelier, restaurant, cârciumar, brutar, măcelar, arendașiu pe sub mână, *ipotecarul maí tuturor moșielor boerescî*, medic, avocat și librar. *Tóte creditele pentru țerră* le dá Evreul, *tóte întreprinderile publice* le ia de

la licitațiunii Evreul, ast-fel în cât Românului nu i-a mai ramas d'a fi alta în țerra lui de cât agricultor, ămploiat și cerșitor.“

„— Nu este adevăr, ceea ce pretind unii, că jidaniū s'ar fi înavușit prin commerciu. Averile lor sunt fructul *usurei și a celei mai neînchipuite înșelăciuni, singurele mijloce* în care jidanul își exersă spiritul seū infernal. Tóte familiile avute alle boerilor Români din Moldova și mare parte și alle cellor din Muntenia suntū mărturiū triste despre *sorgintea averilor acumulate de Evrei*. Unde sunt averile colossale alle acestor familiū? La fiū, la mostenitoriū lor? Nu! dar apoi la cine sunt? *la Jidani!*

„— Care dintre comercienți Români a început cu un capital, și acela împrumutat, de 150 lei, se vîndă alice, și după câți-va decii de ani se lasse o stare de 800,000 gaileni? nici unul, *dar dintre ovrei sunt o sumă.*“

Înțelegeți acum chipul original cum d-lū Poppassu ne spune adevurul, și îngroziți-vă d'acéstă stare de lucruri în care Evreii sunt tot, fac tot, aū pus mâna pe tot, și ne jefuesc, ne serăcesc și ne duc pe noi Româniū la perde-ree naționalității nóstre.

Cât de mult s'a înșelat d-lū Poppassu dacă a cređut că prin ăsemenea exagerații va face pe cititori se împărtășescă opiniunile salle.

Societatea noastră nu este atât de numeróasă, relațiile nu sunt atât de mărginite, în cât se nu se pótă afla celle ce se petrec, în cât se nu se pótă cunoșce ómenii ce sunt și ce fac. Toți care trăim în țerra románescă, cunoșcem prea bine pe cei bunți și pre cei reți; cunoșcem pre cei care se înavuțese prin munca, activitatea și inteligența lor, precum și pre cei care fac stare prin abusuri de tot fellul, prin fraude și usură; cunoșcem pre comercianții, industrialii și antreprenorii din țerră, de ce naționalitate sunt și ce mijlóce întrebuintéză in trebile lor; cunoșcem assemenea care sunt moșiile vândute și cine sunt aceia care le au cumpărat.

Aflându-ne în aceste condiții, de care d-lú Poppassu a făcut reu se nu fie socotólă, este fórté firesc a nu ne lăssa se ne inducem în erróre de celle ce ne spune despre Evrei în această privință.

După cum s'a đis că cine vrea se dovedescă prea mult nu dovedesce nimic, se póte assemel ea đice despre aceste spusse alle d lui Poppassu, că, voind a spune prea multe, nu spune nimic, că, voind a isbi imaginația publicului prin tot fellul de născociri, s'a pus în trista poziție de a nu fi cređut. Cu tótă considerația și respectulú ce póte avea publicul pentru titlurile d-lui Poppassu de *absolvit în drepturi și sci-*

infe politice, cum are se'llū crédă cănd îi spune fôrte serios că „tot commercieul și industria precum și tôte capitalurile sunt în mâna confrăților noștri Evrei?

Dar unde trăim noi? In America? In China? In Australia?

Mărturissim că une-ori în fața unor asemenea afirmații, ne vine a crede că d-lū Poppas-su voesce a rîde de public, căci alt-felū, nu înțellegem cum pôte spune și afirma asemenea lucruri. Dacă respectă publicul spre a nu'și batte joc de dânsul, atunci dovedesce hotărârea luată se accuze sistematic, ceea ce nu este nici de cum drept și de laudă, și dacă respinge și această suppoziție, apoi suntem nevoiți a crede că cele ce ne spune sunt rezultatul unei absolute nesciințe.

Nu este nici decum exact că tot commercieul, tótă industria și tôte capitalurile sunt în mâna Evreilor. Adevurul este, și trist adevur, că mare parte din commercieul, din industriă și din capitaluri sunt în mâna străinilor, Greci, Bulgari, Serbi, Armeni, Germani. Acésta ni se pare atât de cunoscut, în cât credem de prisos a intra în mai multe amerunte și a face un catalog de numele commersanților, industriașilor și capitaliștilor, care nu suntū nici Români, nici Evrei.

N'avem de cât a ne gândi la deosebitele corporații spre a vedea cât sunt de pucini Evreii în comparație cu numărul cellū mare al'ū celorlalți streini.

Daeă d-lū Poppassū, în patriotismul seū, vede ruina țerei și perderea naționalității Române, fiind că comerțul, industria și capitalurile nu sunt în mâna Românilor, acēsta este o temere legitimă pe care o împărtășim și noi, cu atât mai mult că nu vedem luânduse nici o mcură pentru înlăturarea reului. Dar în cazul acesta, urgia grozavă a d-lui Poppassu nu trebuie se cađă asupra Evreilor, care nu sunt singurii străini în mâna căroră se află tot comerțul, tōtă industria și tōte capitalurile, și care, precum se scie de ori cine, nu sunt nici în numer mai mare de cât ceilalți străini, nici asemenea cei mai mari comercianți, industriași și capitaliști străini.

Vorbind despre regulamentul organic, când generalul Kisseleff a convocat pe comercianții români se arrate dorințele lor, d-lū Poppassu crede o mare nenorocire că ei aū cerut, *în simplitatea lor*, libertatea comerțului, fiind-că de atunci și până astă-đi aū năvălit Evreii ca corbi la hoit pe aceste biete țeri, storcēndu le și sugēndu-le tōtă măduva și carnea, ast-fe'ū în cât ađi nu le-a mai ramas de cât *ossul și pellea*;

fiind că în România ovreiu e banchier, comerciant, industrial fals, otelier, restaurant, cârciumar, brutar, măcelar, arendașiū pe sub mână, ipotecarul mai tuturor moșiilor boerescī, medic, avocat librar.

Dupe câte șiserăm mai sus în acéstă privire, numai stăruim a dovedi pușina exactitate a acestor fapte. Cine trăsce în România și o cunósce bine, scie de ajuns că nu sunt Evreii care aū năvălit în țerră în ceea ce privesce comerțul și industria, nu sunt Evreii care aū stors ș'aū supt maduva și carnea acestei țerrī; nu sunt Evreii cea mai mare parte banchieri, otelieri, cârciumari, brutari, măcelari, arendași, ipotecari ai moșiilor boerescī, medici, avocați, librari. Este acésta a cunósce starea economică a țerreī? Este acésta a vorbi serios? D-lū Poppassu ar fi fost în adever, dacă șicea despre străini ceea ce a șis despre Evreii, și chiar atuncī, nu trebuia se generalisese, fiind că totū comerțul, tótă industria și tóte capitalurile nu se află numai în mâna străinilor, și nu trebuia asemenea se întrebuițeșe expresii atât de insultătóre, fiind că toșt străinii nu sunt est fel cum d-sa ne descrie pe Evreii, care și acestia sunt departe d'a merita acușașile salls.

D-lū Poppassu se înșelă érășī când șice că mai tóte moșiile boerescī se află în poses-

sia Ovreilor, că toate creditele pentru țerră le dă Ovreiul, că toate întreprinderile publice le ia de la licitații Ovreiul.

Nici acesta nu este exact în cât se atinge despre Evrei. Mai întâiu nu este exact că toate moșiile boeresci sunt vândute, și al doilea, chiar acelea care sunt vândute sau ipotocate, nu sunt la Evrei, ci mai mult la străini, Greci, Bulgari și Serbi, care sunt destul de cunoscuți, și care din lipsa de concurență și de capitaluri, au ajuns se fie singurii cumperători, ceea ce are de rezultat scăderea și deprețierea proprietății și paguba proprietarilor Români. Reul acesta este mare și în anii din urmă a ajuns se fie o adevărată cauză de ruină pentru proprietari. Ellu însă nu există în Evrei care astăzi nu sunt de temut în această privință; ellu nu există nici în ceilalți străini cu capitaluri care se folosesc de crisa financiară pentru a mări averea lor. Reul există în starea de plâns a finanțelor noastre care este rezultatul stării politice; există în lipsa de bani care începe chiar de la thesaurul public și care aruncă perturbația în toate relațiile comerciale; există în lipsa de credit care este rezultatul acestei perturbații generale, făcând a se găsi bani cu mari nevoiețe, a nu se face plățile într'un chip regulat, a se urca dobânzile la un maximum ru-

inător, și a arunca pe mulți proprietari în trista poziție de a nu putea plăti la timp, de a se împovăra cu dobânzi peste dobânzi, și de a'și vedea moșile puse în vânzare, dupe voia cător-va capitaliști care fac prețul, și cumperate cu 30, 40 și chiar 50 la sută mai jos de adevărata lor valoare.

Nu le vedem acestea pe toate zilele? I'u sufferim, mai mult sau mai puțin, de consecuențele lor? Eccă ce trebuia se cerceteze și se ne spue d-lu Poppassu, dacă odată s'a îndatorat a trata această chestiune și din punctul de vedere economic, și dacă voia mai mult se facă o scriere serioasă și folositoare, de unde ar fi putut resulta vre un bine, de cât un pamphlet injurios plin de celle mai nedrepte și violente acușaii.

Ce temeiū putem dar pune pe asemenea arretări care vedurăm cât sunt departe de adevăr, precum este și acea că toate creditele pentru țerră le dă Ovreiul și toate întreprinderile publice le ia de la licitații Ovreiul? Și în această privință, absolută nesciință a faptelor sau adeverat despreț pentru public. Creditele celle mari pentru țerră, adecă mai multe împrumuturi, scim toți cum s'aū făcut, și mai cu sémă scim în ce condiții împovărătoare s'aū facut în străinătate. Pentru ce aceste păccate se aruncă

în spinărea Evreilor, care, chiar de ar fi dupe cum sunt descriși de d-lū Poppassu, nu scim dacă n'ar fi priimit a face acelle împrumuturi cu condiții măi puțin grele.

Care sunt dar creditele pentru țerră date de Evrei? Și când acésta ar fi, cu ce condiții s'aū dat elle în comparație cu împrumuturile făcute însuși de guvern în străinătate? Și dacă condițiile acestor împrumuturi, saū alle creditelor date de Evrei, închipuindu-ne că este adeverat ce ne spune d-lū Poppassu, sunt atât de împovărătoare pentru țerră, pentru ce guvernul le-aū priimit, făcând în toate privințele reū, căci țerra va fi silită a plăti mult, condițiile acellea vor servi pentru viitor de normă pentru deosebite affaceri, și creditele între particulari se vor face cu dobândi mari întemeiate pe exemplul dat de guvern? D-lū Poppassu trece peste toate acestea cu ochii închiși, creșdend c'a făcut un act de mare patriot și c'a addus un serviciū însemnat țerei salle daccă a acusat fără temeiu pe Evrei de ceea ce trebuia se accuse cu dreptate pe alții.

Ast-fel înțelege d-sa a considera și a debate cestiunea dintr'un pont de vedere economic! Minunată sciința!

Măi merită ore se ne oprim și asupra cel-

lui lalt puuct, că *tóte întreprinderile publice le ia de la licitație Evreii!*

Și aci ea în *tóte*, și prin urmare trecemú repede, lăssând pe public a judeca singur iubirea de adevěr a d-lui Poppassu.

Evreii se presintă fórte mulți la licitații pentru tot felul de întreprinderi publice, mai alles de căți-va ani încóce. In acéstă ramură de comerț Româniii sunt fórte pucini. Dar *tóte* întreprinderile publice le aú luat Evreii? Aci este cestiunea.

Dar întreprinderile cele mari, cele bânóse și unele fórte oneróse pentru țerră, pava-rea stradelor cașitalii, podurile de fer peste ape, îmbrăcăminteá ostirii, fonderia de la Târgoviste, drumul de fer de la Giurgiu, fabricarea mesu-rei decimalé, publicarea *Monitorului*, tot Evreii le aú luatú? Și aci nu este glumă, nu este vorbă de sute de mii de lei, nu este vorbă de căți-va ani. Sunt milióne la mijloc, sunt monopoluri, sunt termenii de șecce, doue-șeci și trei șeci de ani.

Și când *tóte* acestea sunt cunoscute, și când se scie de toți ce sunt aceste întreprinderi, și cum s'aú făcut și ce are se plătéscă țerra și ce este de căștigat, d-lú Poppassu vine se spue că *tóte* întreprinderile publice le iaú Evreii! Minunat! minunat!

Ast-fel, dupe ce ne arrată, cu sufletul apris de gródă pentru viitorul țerrei, că tot comerțul, tótă industria, tóte capitalurile sunt în mâna Evreilor, pe când Românului nu i-a mai ramas a fi alt în țerra lui, de cât *agricultor ampioial și cerșetor*, éccă ce ne dice d-lu Poppassu în patriotismul seú înflăcărat:

„Se smulgemú din mâna Evreilor comerțul, industria și capitalurile usurpate, și apoi atuncí se vorbim de viitor și de viață națională.

Fóрте bine! de minune! Dar în loc de Evrei dupe cum arretarăm mai sus, d-lu Poppassu trebuia se dică *străini*, și atuncí amú fi cunoscut toți un adevér. Dar și în casul acesta, cum se smulgem comerțul, industria și capitalurile din mâna străinilor? Cum? In ce chip? Cu dreptul leului? Cu cuvântul de utilitate publică? Cu cuvântul de scăparea patriei? Înțelepciunea și sciința d-lui Poppassu se înfundă aci, și ne lăssă cu totul în nedomire, în întunerecú.

Să dăm pe străini afară din țerră? Dacă nu ne înșelăm, acéste este patriotica dorință a d-lui Poppassu, căci ne-a dis cât se póte mai limpede, se ne silim a scăpa cât mai in grabă și chiar de Evreii ce mai sunt din nefericire în țerră. Prea bine, ast-felú nu începe multă bătăe de cap, mijlocul este radical. Străinii

sunt goniți din țerră, comerțul, industria și capitalurile care sunt în mâna lor trecū tôte în mâna Românilor, și atunci visul d-lui Poppassu este împlinit, România este mare, liberă și avută, naționalitatea consolidată și viitorul asigurat; căci, astăzi, străinii sunt cauza de nu se mai scie ce facem și unde mergem, străinii sunt cauza de am ajuns unde ne aflăm, străinii, și numai străinii ne împedică d'a ajunge la scopul cellū mare arreatat de d-lū Poppassu și dorit de toți Româniī cei buni.

Dar a ne scăpa de străini, adică a'i da peste hotar, siva óre așa lesne de făcut, precum a fost lesne d-lui Poppassu de scris? Cu tótă încrederea ce avem în sciința sa politică, illū rugăm a ne permite se ne cam îndouim, având în vedere óre-care idei care, fără voia d-lui Poppassu, au petruns și s'au impus pretutindenț; și chiar dacă, înarmați cu desprețul seū, am trece cu nepăsare peste dinsele, sunt condițiile în care ne aflăm cu celle lalte puteri și în care se află și celle mai mari și puternice națiunī. Dar, ce se dicem? D-lū Poppassu crede póte acésta posibil, și a fi având măi scim, misiunea providențială de a goni pe toți streiniī din țerră. Nu scii de unde sare epurele.

Am fi doriți măi bine, cu tôte acestea,

pentru domirirea acellora care nu se află la înălțimea cugetării d-lui Poppassu, se nō fi spus pentru ce s'aū grămădit atât de mult străinii în țerră noastră, pentru ce tot comerțul, tōlă industria și tōte capitaluile se află mai mult în mână străinilorū, și pentru ce Românul nu mai este în țerra lui de cāt agricultor, amploiat și cerșetor?

Nu esitāmu un singurū momentū de a dice c'acēsta este un reū însemnat pentru țerră, nu atât în ceea ce privesce desvoltarea sa materială, căci avuția, fie în mână Romānilor, fie în mână străinilor aședāși în țerră, formēzā avuția publică, și se revarsă tot în țerră. Reul este mai mare în punctul de vedere moral, dacā ne putem exprima ast-fel, în ceea ce se raportă mai mult la ridicarea națiunii, la assigurarea existenței salle proprii, la apperarea independenței salle în cas d'a fi amenințată. Fără se voim a attinge cāt de pucin pe străini, între care sînt pōte persōne în a cărorū inimă iubirea patriei romāne se fie mai puternicū de cāt în mulți romāni, este însă natural, este logic ca cei care s'aū născut romāni din moși și strămoși, care aū într'un lung trecut tradițiuni, suvenirī, affectiuni, se fie mai legați de pământul patriei lor, se aibă mai multă durere pentru nevoile în care s'ar afla, și se facă mai

mari sacrificii pentru libertatea și independența ei, de cât acei care nu știu nici a vorbi, nici chiar a înțelege limba românească încă și mai puțin a simți, a cugeta și a iubi ca Români. Acesta este un fapt cunoscut și incontestabil.

Se sim însă drepti. Patriotismul nu ne poate orbi pînă în punctu' de a face pe străini culpabili și răspunzători, dacă cei mai mulți și mai mari comercianți, industriași și capitaliști nu sunt români.

Dă Poppassu nu-și batte capul a ne explica acest fapt, care este de cea mai mare însemnătate, ș'a căruia cunoștință ne poate duce cu timpul la îndreptarea reului. Străinii care se află în țerră, de ori ce naționalitate ar fi, n'a venit cu armele spre a ne cuceri, n'a pus mîna cu sila pe comerț, pe industrie și pe Capitaluri, și n'a avut a se bucura de legi prin care se aibă monopolul în toate și se deparțeze pe Români dela comerț și industrie. Străinii, fără nici un prejudiciu în contra comerțului, s'a aruncat cu activitate, cu slăruința în toate ramurile comerțului și industriei, a muncit fără a se obosi, a trăit cu economiă, ș'a ajuns a se înavuți, a face capitaluri și a cumpăra moșii și un mare număr de case prin orașe. Este acesta culpa lor?

Și trebuie a'i goni din țerră pentru a'i pe-depsi?

Ce aũ făcut Romăniĩ pentru a le ține pept, a nu le lăssa locul liber, a'i întrece, avănd și trebuind se aibă mai multe înlesniri, mai multe avantagie în țerră lor?

Nimic ei prin inițiativa lorũ , și nimic guvernul prin prevederea și acțiunea sa. O educațiune greșită, nesciința adeveratelor mijlõce de înavuțire și prosperitate, aũ făcut pe Romăniĩ a desprețui mult timp commerciul, industria, agricultura și chiar profesiile liberale. A fi lipscan, postăvar, peptenar, banchier, tãbăcar, timplar, ferar, curelar, era privit, dacã nu ca desonõre, dar ca un ce fõrte cãdut, fõrte umilit, de biurocrați și de clasele înalte alle societății. Starea de agricultor nu era mai mult onorată. Până acum cãți-va ani, mai lõte moșiele, în loc de a fi cãutate de proprietariĩ lor, eraũ arendate străinilor care le exploatau, nu atât spre a le îmbunătăți pre cãt a cãstiga mai mult. Assemenea și cu profesiile liberale. Sunt cãți-va anni numai de când Romăniĩ, primind o educație îngrijită, aũ început a studia spre a deveni medici, ingineri, arhitecți, avocați, înțelegînd c'a fi inginer seu medic nu este a se pune în societate mai jos de cãt un boer, șef de secție, ispravenic saũ director de minister.

Ce a rezultat din această tristă stare de lucruri, din această neînțelegere a condițiilor sociale, din această necunoscință a principelor economice pentru producerea și sporirea averii particulare și publice? Străinii, negăsind înaintea lor nici o greutate, nici o luptă, nici o împotrivire, s'aun cruncat în toate ramurile de comerț și industrie, au atras după dînși pe fiecare și mai mulți, au mers repede înainte, s'aun înavușit, au făcut capitaluri mari, și, când Românii au început a judeca și înțelege mai bine interesile lor, s'aun văduț în neputință d'a lupta și lua locul străinilor, avuși și întemeiați. Era orea târduș, și nu găsiaun nici un sprijin, nici d încurajare din partea guvernului. Tot atât ste jelit este și rezultatul arendării moșilor la răini. Proprietarii, cei mari și toți, și cei mici în mare numer, au alergat la funcțiuni, cât de mici ori fi fost, unii credind acesta nobila carieră a boerilor, și alții un mijloc de a se boeri și dobîndi privilege. Încungiurându-se de un lux fără margini, făcând din acesta singurul titlu de distincțiune în societate, risipind banii în jocuri de cărți și în lucruri ruinătoare, cheltuind ast-fel și mai mult de cât venitul, au făcut datorii mari, îndoite de dobândi în câțiva ani, și s'aun văduț nevoiși de a vinde moși-

ele, pe care le au cumpărat străinii arendași, înavuțiți prin exploatarea acelor moși.

Ast-fel s'au petrecut lucrurile, ast-fel se explică reul de care ne plângem. Străinii, activi, muncitori, economi s'au folosit de dispozițiunile vătămătoare și pucin inteligente ale Românilor. Românii, cea mai mare parte, și putem dice toți care învățau pucina carte mai mult, alergau a se face funcționari, ori cât de mititei, numai funcționari se fie. Era bôlă generală. Fiul țerranului, fiul comerciantului ș'allu industriașului nu se gândea nici un minut d'a urma și perfecționa profesia părintelui se. Credința sa era că cine învață carte trebuia se fie funcționar, și visul se, îndată ce punea mâna pe carte, era funcțiunea, cu hotărârea d'a întrebunța tôte mijlocele spre a înainta, a se boeri și a se *chivernisi*. Acéstă tristă applecare se explică până la un punt prin condițiunile politice și sociale în care se affla țerra.

Clasa boerilor, care era deschissă tuturor, se bucura de privilegie de care celle-l-alte clase erau lipsite, și, pentru a intra între cei privilegiați, toți alergau după funcțiuni care le înfăcișa perspectiva d'a trece în classa boerilor. Cu cât acéstă classă devenia mai puternică prin drepturile și privilegiile sale, și prin urmare mai considerată în societate și mai favorisată

înaintea legilor, cu atât industria și comerțul erau mai nesocotite, lipsite de drepturi, apă-sate de toate sarcinile publice, și chiar lovite, sacrificate când se afla în procese cu funcționari, cu boeri privilegiați. Se mai adăugăm pe lângă acestea, că guvernul se interesa mai mult de classa din care eșia de cât de comerț și industrie, necăutând a le ridica în societate a le încongiura de garanții, a le încuragia pentru dezvoltarea lor, a le face se aibă ore care considerația spre a păstra și atrage în sî-nul lor mare numer din aceia care la părăseau spre a dobândi funcțiuni.

Reul acesta n'a încetat nici astăzi. Guvernul nu s'a silit a-l îndrepta, nici în anii din urmă când condiția politică și socială a țerei s'a schimbat. Dacă comerțul și industria s'au ridicat ore cum în societate, guvernul a contribuit foarte puțin l'acastă îmbunătățire. Desființarea privilegiilor, progresul ideilor și întinderea cunoștințelor economice au făcut ca comersantul, și industriașul se aibă acelleași drepturi în societate cu cellu mai înalt funcționar, și se se bucore de acelleași garanții înaintea legilor; au făcut ca comerțul și industria se începă a fi considerate în societate și privite ca celle mai onorabile mijlôce de înavuțire pentru particulari, și ca cea mai frumóssă calle pentru desvolta-

rea prosperității publice. Pentru aceste cuvinte mai allessă, Românii au început a se ocupa de comerț, de industrie și de agricultură, și astă-đi putem numera mai mulți comercanți și industriași însemnați, ș'un însemnat număr de proprietari care îngrijesc singuri moșiile lor.

Dacă particularilor le datorim puțina dezvoltare ce au luat comerțul, industria și agricultura, trebuie se mărturisim că guvernul a făcut foarte puțin pentru încuragiarea și înflorirea lor, și mai cu sémă pentru a îndrepta spre această parte activitatea Románilor, cu scopul de a vedea cu timpul trecând în mánă lor comerțul, industria și capitalurile în capul cărora se află astă-đi străinii. Mai mulți publiciști románi n'au lipsit d'a atrage atențiunea guvernului asupra acestei însemnate cestiuni. Guvernul n'a făcutú ceea ce interessul general cerea se facă. Cu puține decsibiri, comerțul, industria și agricultura, în ceea ce privesce îngrijirea și acțiunea guvernului, au ramas și astă-đi în condițiile în care se aflaú acum de ce au. Assemenea, pornirea către funcțiunile publice, dacă nu s'a mărit încă, dar de sigur nu s'a micșorat nici de-cum. Am vedut, mai mult póte de cât tot-d'auna, funcțiunile statului încredințate cu cea mai mare înlesnire, fără condiții de primire, la copii care abia tre-

cusseră trei clase alle colegiului. Tineri care abia terminaseră studiile colegiali și căți-va cele de facultăți, aũ fost ridicați atât de repede la cele mai înalte posturi în cât aũ amețit, și, ce este mai reũ, aũ amețit și pe alții. Aceste triste exemple aũ îndemnat un fôrte mare numer de tineri a pãrãsi învățăturile, a nesocoti comerțul și industria, și a da nãvalã la funcțiuni unde era primiți fãrã greutate, cu perspectivã d'a înainta fôrte repede și d'a primi lefi mari.

Acestea sunt cauzele reului ce constată D-lũ Poppassu, dar pe care nu-și bate capul a le cerceta și face cunoscute, mãrginindu-se, dupã cum am vãdut, a ne spune cã Evreii singuri sunt cauza acestui reũ, și, aruncãndu-se nãbãdãios pe acestã afirmație fãrã nici un temeiũ, foc și pãrjol în contra Evreilor.

Dar ura d-lui Poppassu tot nu este împãcatã cu trãsnetele aruncate asupra nefericiților Evrei. Tot este reũ, corupt și mort pentru marele patriot, filosof și moralist implacabil.

„— Au credem cum cã ne este destul ca se introducem numai și la noi tôte legiuirile din Franța, se creãm facultăți de sefințe și littere, Academii de plasticã și picturã, Conservatorii de musicã și declamațiune, pentru ca se ne asigurãm viitorul și vieța nãstrã naționalã?... Apoi nu vedem cã acele vestminte bogate, a-

aceste giuvaere scumpe, înfrumusețedă și împodobesc numai corpurile vii și sănătose, și din contra *cadavrele morților le fac mai îngrozitoare și tot d'odată ridicole?*

„—Noi care și comerciul și capitalurile le am dăruit Evreilor, noi nu vedem că până acum *suntem un corp mort și fără viață*, și că prin urmare vestmintele franțozesci ne staū reū *ne fac ridiculi?*“

Bucurați-vă organizatori și mari reformatori ai României de ceea ce vă spune d-lū Poppassu c'ați făcut! Ați îmbrăcat în vestminte franțozesci un cadavru și prin acésta l'ați făcut mai îngrozitor, și pe Români i-ați făcut ridicoli! și apoi diceți c'ați organizat țerra ș'ați pus'o pe callea viitorului! Așa vă trebuie, dacă n'ați făcut appellū la sciințele politice alle d-lui Poppassu! Bucurațivă și voi Românilor, care cu toate neajunsurile în care vă aflați, ați cređut a vă destepta și a merge înainte! Voi nu sunteți de cât un cadavru îngrozitor, un corp mort și fără viețā! Voi sunteți ridicoli!

Acum éccā ceva despre boeri:

„Boerii moderni aū stors ș'aū supt din ce în ce mai mult măduva bietului țerran; l'aū ținut legat de pământ întocmai ca pe vite, pînă ce l'aū addus la inerția și miseria în care se află astă-đi. Aū năbușit din fașiā ori ce

spirit de acțiune, ori ce încercare de inițiativă. Aũ omorîl și paralisat dezvoltarea comerțului național. Aũ suprimat ori ce instituție patriotică. S'aũ dus ș'aũ risipit în desfrânări toate stările conglomerate din vinele României. La Paris, în loc se învețe ce era bun și salutar, aũ învețat nouă vișieri, nouă corupțiune, pe care le-aũ introdus în țerră.

„Boeri ai țerre! ați fost mai rei mai tirani patriei vóstre, de cât chiar străinii!“

Cum vedeți, d-lũ Poppassu nu glumesce când a pus odată mâna pe bătă.

Judecătorii nu sunt mai mult cruțați.

„Judecători, căroro Români, prin munca lor de toate zilele, v'aũ assigurat o subsistență atât de splendidă și abundantă, numai și numai pentru ca se fiți deștepți și neobosiți, ori de câte ori se tracteză de *interesele României cum puteți fi atât de indeferenți și atât de puțin geloși de drepturile ei în cât se le cedați străinilor? Aũ sunteți osteniți de lucrurile celle multe și grele? Fie, dar atunci culcași-vă și lăsați locurile altor sentinelle mai june și mai destep-te care se appere cu mai mult successũ templul cellũ sacru allũ justiției române!“*

Dacă vá place judecători! De ce nu faceți appellũ la d-lũ Poppassu care este absolvit în drepturi și în sciințe politice?

După multe alte frumuseți de acésta natură, patriotismul sublim și *nec plus ultra* allū d-lui Poppassu, în fația corupțiunii și degradării generale, în fația unui cadavru ridicol, unui corp mort, illū face se scóță din adâncul rărunchilor sei acésta sfișietóre strigare de desperație :

„O! Romăni! Romăni! până când atâtea umiliri? Aū în vinele vóstre nu mai curge sânge ci numai o apă murdară și puturósă, care v'a stins orī ce simț de demnitate omenéscă?!”

Când vedem asemenea monstruosități, n'am putea óre se întrebăm pe d-lū Pantelieu Poppassu, cine este, de unde vine, cu ce drept insultă o națiune întrégă? Este d-lui alpha și omega allū patriotismului și allū moralei? Dar i-am da prea multă importanță dacă am lua la serios asemenea extravagante.

Conclușiunea sa, după fel de fel de injurii, este acésta :

„Numai atunci,, când Evreii se vor desbră-
 ,,ca de legea lui Moyse, când se vor desnați-
 ,,onalisa, vor putea deveni adeverați cetățeni ai
 ,,unui Stat, și, atunci după ce printr'o educa-
 ,,țiune ad-hoc se vor purifica, se vor cristalisa,
 ,,de mă pot exprima ast-fel, de peccatele ce
 ,,s'aū conglomerat în decurs de atâția secolī în
 ,,inimele lor!“

Dacă n'am fi făcut cunoștința de aproape cu d-lă Poppassu, dacă publicul n'ar fi vedut prin câte a trecut până se ajungă aci, am înțelegi ca ori cine se strige că ceea ce cere d-lă Poppassu este o monstruositate, este sperjurul, este apostasia, este lepădarea credinței sale, credinței părinților sei. După câte am vădut însă, nu trebuie să ne mirăm nici decum de acésta. Ar fi fost mai natural se ne mirăm dacă ar fi ajuns la o concluziune omenéscă. D-lă Poppassu, care s'a întors cu mai multe vécuri în urmă, care trăesce în timpurile de barbariă, care cugetă și scrie cu idciile și simțimentele Inquișițiunii, este fórte logic cu celle ce ne a spus despre Evrei, accusându'i de tóte crimele, de tóte infamiile, precum și de tóte nefeticirile României, declarând că nu este nici un remediū, nici o speranță ca, măcar peste mai multe secole, se se pótă îndrepta, și hotărând prin urmare se'i gonim din țerră, sau alt-fel, se se lepede de legea lui Moyse.

Când un scriitor, un publicist, un absolut în drepturi și sciințe politice ajunge a nu găsi în mintea și inima sa pentru îndreptarea și desvoltarea Evreilor, pentru priimirea lor pe pământul românese, suppuinduse la tóte legile țerrei, luând parte la tóte sarcinele și îndatoririle publice, de cât mijlocul cellă mai deso-

norant, apostasia, a se lepăda de legea lor, de credința lor, acesta ne arată ce prețuesce sciința d-lui Poppassu, acesta ne dă măsura cugețărilor și simtimentelor salle, acesta ne dovedesce în destul că scrierea sa, de la început și până la sfârșit nu este de cât un pamphlet care nu se pôte califica.

III

D-lū Poppassu condamnă legea lui Moyse, pe care ne vine a crede că o cunósce fórte puțin, când ne spune că „pe cât timp acéstă lege va dicta Evreilor *ura și persecuțiunea* în contra celor-lalte popóre și națiuni. . . Evreii vor fi rana de care va sufferi un Stat, și care neglijață îi va cangrenisa și îi va omorî încetul cu încetul tot corpul.“

După câte am veđut, am pututū dobândi încredințarea că trebue se ne îndoim fórte mult de celle ce ne spune d-lū Poppassu.

Pentru a se vedea și mai bine cât este de nedrept d-lū Poppassu și în acéstă privință, spuindu-ne că legea lui Moyse nu este o doctrină religionară ci numai o leguire de Stat, s'arretăm în ce chip vorbesce despre legea lui Moyse unul din catholicii cei mai înfocați, cei mai însemnați, Fenelon, pe care d-lū Poppas-

su ne va permite a'llū crede mai competent a vorbi în această cestiune. Eată ce dice Fénélon, în Scrisorile sale asupra Religioni, despre legea lui Moyse:

„Creatorul este cunoscut poporului evreū. Acolo numele seū este mare, acolo ellū este numit *Acela care este*, acolo se recunósce că ellū a scos universul din nimic prin voința sa fecundă și a-tot-putentă; acolo se pune cellū d'ânteiū princip că trebuie a servi ca sclav pæ acest Dumneđeū unic și suveran, că trebuie a 'llū iubi din tótă inima, din tot sufletulū, din tóte cugetările și din tóte puterile nóstre. Acéstă idee este singura care coprinde adevăratul cult, și ea nu se afflă de cât la acest popor. Acéstă idee nu póte veni de cât numai de la Dumneđeū, atât este de sublimă și mai presus de om. Cine nu are acéstă idee nu póte vorbi de Dumneđeū de cât blasphemând nu póte cugeta la Dumneđeū de cât degradândul din nemărginita sa perfecțiune, nu póte a'llū servi de cât prin apparențe deșarte, nu póte a'llū iubi mai mult de cât lumea întrégă și de cât pe sine însu-și, cum ellū trebuie a fi iubit... Tóte vin de la un singur Dumneđeū, ființa nemărginită care a făcut tóte. Nu este nici decum o religiune ascunsă în inimă, și prin urmare acoperită, este un amor simplu și liber

ailū creatorului care se manifestă pe față prin semne fără equivoc, precum este natural ca amorul se se manifeste prin semnele cele mai simțibile cândū ellū domnesce în inimă. Ceremoniele exteriore nu arrată de cât cultul interior, care singur este tot. Aceste ceremonii nu sunt partea cea mai însemnată a cultului; în amărunțimea moravurilor, în societatea acestui popol, cultul cellū mai perfect se exersă prin toate virtuțile ce amorul inspiră.“

Pe cine se credem? Pe d-lú Poppassu său pe Fenelon?

Legea lui Moyse, nu numai ca doctrină-religionară, dar și ca legislație este o operă nemuritoare de înțelepciune.

În acéstă legislație, Moyse a pus basele independenței omului. Nici un evreu, dice ellū, nu pôte deveni sclav pentru tot-dauna. Căsătoria, familia, care este fundamentul societății, este presintată ca o instituție încongiurată de cele mai respectabile garanții. Ingrijirea averii, a viții a sănătății a preocupat cu deosebire pre legislator. Temându-se ca familliele se nu se pérđă din lipsa proprietăților care sunt ca rădăcina lor în pământ, ellū a hotărît cu aceste proprietăți se nu se înstrăineze decât ca emanet și ca termenul emanetului se nu pôtă trece trei-đeci de anni. Ast-fel, puntru a împedica

cumulul averilor, fiicele, în lipsă de moștenitori bărbați, sunt admise a poseda pământul patrimonial, după cum se vede în istoria fiicelor lui Zelaphehod. Luând o parte din averea bogatului în favoarea seracului, ellu a căutat, dacă nu a trece nivelul peste toți ómenii, cellu puțin a garanta viața tuturor printr'o distribuire equitabilă. Creditorul nu putea lua patul, instrumentele de lucru și hainele debitorului seú; stepănul era dator a plăti muncitorul la sfirșitul unei zile de lucru. Doui martori oculari trebuia se atteste crima pentru ca culpabilul se fie pedepsit. Femeia adulteră se bucura asemenea de acest beneficiu allu legii, și încercarea apelor amare (*Maim hamarrim*) ce preotul făcea pe accusată se bea, lăssa judecătorului care căuta mai mult căința de cât greșala, o întinsă latitudine în aprețiarile salle. Fără a face din Evrei o corporație militară ca la Sparta, elle făcu legi igienice pentru mîncare și înbrăcăminte. Cumpătarea, păzitoare a moravurilor, charitatea și datoriile sociale erau principele legii sale. Dispozițiile salle în privința străinilor erau mai liberale de cât acelea ce ne pune înainte d-lu Poppassu. „Adduți aminte, repetă ellu neîncetat popolului seú, adduți aminte c'ai fost seracși străin în Egipt,“ Chris-

tianismul avea se repete mai târziu omenirii întregi această sublimă învățătură adresată de Moise locuitorilor Iudeiei:

„Veți iubi pe aproapele teŃu ca pe tine însuși.“

Cunoscând aceste dispoziții alle legi moisaice, și mai cu sémă cellŃu din urmă precept, ce am fi în drept a dice când d-lŃu Poppassu ne spune că legea lui Moise *dictéză Evreilor ura și persecuțiunea în contra cellor-l-alte popóre și națiuni?*

Alături cu această lege, pe care am vedut-o, pe scurt ast-fel precum este în adevér, ca doctrină religionara și ca legislație, este încă o carte însemnată prin influența vătămătoare ce are asupra Evreilor, Thalmudul, despre care vom dice câte-va cuvinte.

Am dori se fim bine înțeleși. Scim cât este de puternică lucrarea timpului care mai lesne și mai adânc înrădăcinéză în om retăcirea de cât adevurul, și într'un grad atât de mare, în cât chiar când este incredințat că ceea ce crede și face este reŃu, lungul obiceiŃu illŃu opresce mult timp d'a se desface de ceea ce recunósce că este în contra judecătŃii, că este vătămător, că este ridicol chiar. Rolul educațiunii este de a combatte aceste retăcirŃi, și îndeplinirea acestui rol a devenit lesne prin dezvoltarea judecătŃii, care ne face a înțelege mai bi-

ne adevăratele principie pe care trebuie să înțelegem credința noastră, desbrăcată de retăcirile și superstițiile de care a putut fi încongiurată în timpurile trecute de oameni care au abusat de simplitatea noastră.

Acestea le putem dice despre toți popoli, despre toate religiunile. Dacă acei care au înțeles acum două mii de ani nouă reguli de morală din care s'au făcut un cult, o religiu-ne, s'ar fi întors peste secole să vedă opera lor, n'ar mai fi recunoscut principiele ce au pus, atât de mult au fost învăluite, și chiar desnaturate prin tot felul de interpretații, comentare și superstiții, care cu timpul au ajuns să fi privite ca religiuinea primitivă. Ast-fel s'a întâmplat cu christianismul, cu mosaismul, precum și cu toate religiunile. Cine poate susține înaintea judecății și a criticeii că deosebitele și numeroasele formalități exterioare în care voința papilor de la Roma au îmbrăcat christianismul, și pe care le au impus cu regule de observat, sunt adevăratele percepte ale moralei divine date oamenirii de Christ? Cine poate asemenea susține într'un chip serios că nenumeratele comentare care compun Thalmudul n'au depărtat cu totul mosaismul de ceea ce este în legea lui Moysă?

Popoli însă au început să se lumina. E-

manciparea cugetării de jugul sub care era pusă până în timpul reformei de omnipotența bisericești, a deschis un câmp întins observației, studiului, criticei deosebitelor religii pe care omenii, cu o credință adevărată, se luptă a le desbrăca de ceea ce le desfigură și a le restabili în puritatea și înălțimea lor primitivă. Adevăratele religii, pentru Chreștini ca și pentru Evrei, nu este și nu poate fi în altă parte de cât în morala evanghelică și în legea lui Moise. Adevărații credincioși, într'o religie ca și într'alta, sunt aceia care nu esă din percepțiile copriase în aceste două legi.

Observațiile ce am făcut lassă, sperăm, a se înțelege care poate fi părerea noastră asupra Thalmudului, pe care drepta judecată ne opresce de a'llu privi cu adevăratele lege a lui Moise. Evreii care judecă, într'adever pătrunși de spiritul mosaismului, ne vor înțelege, și sperăm că ne vor approba, având acum deplină încredințare, după ce i-am apperat de nedreptele acusații ce li s'aũ aruncat, ca ceea ce vom dice în acestă parte nu are alt scop de cât a le spune adevărul și ale arreta cu sinceritate ceea ce'i poate ajuta se se ridice din condiția în care se află astă-zi.

Thalmudul este o colecțiune imensă, colossală de interpretații silite, de comentare ne-

numerate, împinse pînă la extravagantă, asupra etymologiei unui cuvânt, asupra unei syllabe, asupra unei littere. Cellū d'ântêiū text de comentare asupra legii lui Moyse, fiind în mai multe puncturi obscur, acêsta a dat nascere la o mulțime necalculabilă de lucrări care aū produs o confusie și mai mare, aședând după voință tot felul de regule pentru fie-care cuvânt alle acellor texturi, și hotărând o disciplină complicată pentru celle mai amărunte lucruri alle vieței. Și tôte acestea n'aū nici raport cu legea lui Moyse, pe care, emancipați prin recunoscerea libertății consciinței, o respectăm, precum se cuvine se respectăm ori ce credință, ori ce religione, care este pentru noi o cestiune de consciință, pentru ori ce individ, pentru ori ce popul. Pentru o societate civilizată, drepturile accordate membrilor sei nu pot fi subordonate credinței lor religioase, Când am vorbit de legea lui Moyse, de singura și adevărata religione iudaică, am aretat ce este acêstă lege, ca doctrină religionară și ca legislațiune politică și socială. Dar Thalmudul nu este legea lui Moyse; nenumeratele reguli ce impune E-vreilor nu sunt nici de cum explicația fidelă a învățăturilor coprinse în acea lege. Comentarele Thalmudului, extravagantele salle prescripții, care forméză o spăimântătoare collecțiune

de texturi, care de care mai obscure, n'a putut avea alt rezultat de cât a depărta pe Evrei de înțelesul și simpla observație a legii mosaice și a'i face a contracta și urma o mulțime de obiceiuri, care 'i pun într'o poziție cu totul excepțională în rapport cu cei-lalți popoli, și care le sunt în cellū mai înalt grad vătămătore, oprindu'i de a se redica din trista condiție în care suntū. Este de mirare cumū toți acei Geonim, Thnaim ai Thalmudului, acei comentatori ca Raschi, Rosch, Rambam, Raabed, Ramban, Rutbe, deosebite întocmiri de littere inițiale de nume proprii cu littera R care va se dică *Rabbi*, cu codurile lor voluminose, Joreh Dea și Schulchon-Orech, aū putut scrie sute de mii de volume fără s'arunce nici o idee folositore omenirii, saū cellū puțin Evreilor, pe care din contra i-aū împins într'un chaos din care numai cu mari silințe și lupte pot eși spre a se pune pe aceeași linie cu națiunile civilisate.

S'aducem câte-va exemple spre a dovedi ceea ce dicem despre Thalmud.

Moyse a dis: „Veī păstra doctrina mea, ca un fronton între ochii tei.“ Nimic mai simplu: a avea legea tot-de-una în vedere înaintea ochilor, adică se nu fie uitată, se nu fie părăsită. Eccă însă în ce chip s'a interpretat în Thal-

„mud aceste cuvinte, din care s'a făcut un șir de reguli de urmat.

„Evreul va face un nod de pelle de boū în care se va pune acéstă poruncă (*thphilin*), și, în toate diminețele, își va lega brațul și capul în timpul rugăciunii.“ Thalmudul adaugă că ori cine nu face acésta în toate zilele, afară de sim-bătă, merită mórtea; căci Thalmudul pretinde că Dumnezeu ast-felū a ordonat prin gura lui Moise (*Medoreitha*). Dar fiind că Evreii n'aū putut constitui o societate politică în care acéstă crudă sentință se fie executată, Thalmudistii aū fost nevoiți, se dice în *Midrasch*, a amăna până după mórte sancțiunea legii. Culpabilul însă, este amenințat d'a vedea atunci un șérpe încolăcindu-se de șapte ori împregiurul brațului pe care nu'llū va fi fost strîns, în tótă viața, sfântă curea de pelle.

Printr'o messură care nu avea înțelles de cât numai când Evreii erăū întruniți în corp de națiune, Moise instituisse un stég și un costum. Stégul avea la margine noduri de lână albastră (*zizith*). Thalmudul le a înlocuit printr'un petic de lână în patru colțuri, de care atárnă câte-va fire, cu șapte, noă și trei-spre-dece noduri, după felurite combinații cabalestice, și îndatoréză pe Evrei de a'llū purta assupra lor.

În Biblie este o serbătóre a Tabernacolu-

lui, a Cortului, instituită de Moyse spre a celebra secerișul și cullesul viilor. În zilele consacrate, Evreii mergeau se culégă ramure de finic, de richită, de myrt și de chitrii, și se aședau sub corturi de verdéță, cântând imnuri în onórea cellui Prea-Înalt. Ne fiind de cât un singur templu pentru tóta națiunea iudaică, corelioginarii din Palestina și din străinătate erau datori a merge, în acca di, la Erusalim, pentru a face sacrificii în onórea lui Jehova. În cugetul legislatorului, aceste serbători, care erau trei, Pascile, Pentecostia și Tabarnacolel, avéu un scop de civilisație și de apropiäre: era o ocaziune pentru Evreii depărtați și respândiți în străinătate, de a veni se-și întărăscă credința în contactul cu frații lor din Iudeia, de a veni se vadă progressele capitalii; era un mijloc pentru guvern, de a strânge împrejurul centrului seú provinciile celle mai depărtate.

Ce a făcut Thalmudul din aceste frumóse serbători ale unui cult priimitiv?

În climatele nordice, Evreii fac acum în luna lui Octomvrie un fel de colibă (*sucah*) acoperită de verdéță, în care mănâncă în curs de sépte zile, și după Thalmud trebuie se petrecă acolo și nopțile. Apoi cu ramuri de finic uscat, de myrt și de richită, de chitri ne altoiți, merg la synagogă se scature tóte aceste ramure, ad-

duse din Italia cu mari cheltuieli, spre a gonii spiritele reile. Fără a se gândi că toți acești arbori au fost alleși în Palestina, fiind că erau producțiuni ale pământului, Thalmudistii hotărăsc în chipul cellui mai minuțios forma ce trebuie se aibă chitru, cum se fie în toate părțile, căci alt-fel ceremonia se întorce în eontra cellui care a făcut'o. Cestiunea d'a se sci dacà, la întâmplare d'a cădea ș'a se urca cea din urmă frunză a myrtului, mai este ertat d'a scutura finicul (cullab), precum și despre colibă, forma, întinderea, lărgimea, înălțimea sa, locul unde trebuie făcută, formeză obiectul a nenumerate debateri, dissertații și contrăverse care cer un an de studii scolarilor în theologic.

Moyse a hotărât ođi pe septămână se se odihnescă de ostenela cellor-l-alte ȃille. Thalmudul a făcut din această întelcptă perscripțiune un numer necalculat de regule disciplinare ca aceste de exemplu: în ȃiua sabbatului, lucrul fiind oprit, este prin urmare oprit, când curge sânge din nas, de a'llu sterge cu o basma albă, căci acesta va se ȃică: a văpsi; este asemenea oprit d'a închide o cutie când sunt muște în năuntru, căci acesta este: a vîna.

Mai extravagante și mult mai numerose sunt dispozițiile Thalmudului privitoare la igienă, la îmbrăcăminte, la mâncare, la locuință, etc. Nici un

legislator n'a regulat c'o mai părintéscă îngrijire de cât Moysé tóte amenuntele vieței practice în tot ce privesce sănătatea. Din nefericire, perceptele pe care ellū nu le a stabilit de cât având în vedere clima, timpul, pământul și obiceiurile unei țerrī particulare, aū fost chimbate în articole de credință generele și absolute pentru tóte țerrile și pentru tóle timpurile, și împinse la o exagerație care le face vătămătóre pentru Evrei și supărátóre pentru popoli în mijlocul cărora se află astă-dī.

Două, trei exemple vor fi de ajuns a dovedi și acésta.

Biblia, vorbind de animalele sacrificate, întrebuintéază cuvântul *schachot*, adecă a tăia beregata c'un cuțit. Thalmudistii aū umplut volume întregi cu ordonațe în acéstă privință. Mai multe operații trebuiesc făcute pentru a se tăia un animal. Măcelarul evreū, după ce aduce animalul în locul unde se taie, îi légă cele trei picioré, illū întinde jos, îi légă și pe allū patrulea, apoi un om îi întórce gítul, și acella care taie (*Shochet*), dupe ce de mai multe ori, cu vârful degetului, cu unghia și adessca chiar cu vârful limbei, a încercat bine cuțitul, pentru a se încredința că nu are nici o știrbitură, pronunță formula sacramentală, și în două mișcări, una înainte, alta înderăt, îi taie larynxul,

și pharynxul. Dacă din nefericire, dupe operație, cuțitul este știrbit, carnea animalului este necurată, *Trephah!* Dacă omul a făcut o mișcare în jos, *Trephah!* Dacă, în loc de a tăia, cum trebuie a tăia, a sfâșiat puțin sau împuns, dacă a făcut o pauză, dacă s'a urcat prea sus, s'a coborât prea jos de pelle, *Trephah!* Thalmudul are cinci termeni deosebiți pentru aceste felurite accidente: *Schiha, Droso, Chelodo, Gromo, Icor.* Dacă s'ar cerceta cuvintele pentru care animalul se declară așa de lesne necurat, comentatorii legii lui Moyses nu voesc a da nici unul; este *Halacho lemosche mesinai:* acestea s'a spus în taină lui Moyses pe Sinai.

Dar operațiile nu se termină aci. Gâtul este deschis; animalul perde îndată tot sângele său; atunci se jupóie și i se scóte pelea; apoi omul care taie cercetéză plămâni și sufflă în ei. Dacă se umflă, este semn bun, dacă nu, *trephah!* dacă de la un plămân la altul sunt mici membrane, legături, ori cât de subțire arú fi, lâetorul le frécă cu cele două degete mari: dacă crapă, este *Koscher*, „dică bună de mâncat, alt-fel, este *Trephah!* căci Thalmudul crede de princip ca animalul se fie cu desvârșire sănătos un an înaintea morții sale silite; de aceea trebuie a'llú căuta pretutindení, a visita tóte părțile, șpre a se vedea dacă aú fost răni, mem-

bre sdrobite, sânge străns la un loc, striviturî; se caută în ficat, în splină și în stomah corpurile streine, tari sau moi, rotunde sau ascuțite. Dacă măcelarul găsește un cas de necurătenie, se duce cu acea bucată în cabinetul rabinului, spre a i se spune *Koscher* sau *Trephah*. Aceste casuri însă de *Trephah* sunt ne numărate. Trei ani nu sunt de ajuns spre a se studia bine tractatul din *Thalmud*, *Chulin* și comentatorii sei.

Nu mai intrăm în amerunte assura altor dispoziții tot atât de numeroase și de complicate în privința laptelui care nu trebuie amestecat cu carnea. Moyses, printr'un simțiment de delicateță, a putut dice: „Nu vei găti mielul în laptele mumei salls.“ Thalmudistii însă au scris vr'o două sute de miî de volume assupra acestui precept atât de simplu, întitulate: *Tharubeth*, adică amestec de carne și lăpturi. O singură picătură de lapte cădută într'un vas în care se gătesce carnea este destul spre a face mâncarea nocurată, *trephah*! Este însă o frumôsă excepțiune, când mirosul cărnii va fi de șai-deci de ori, nici mai mult nici mai puțin, mai tare de cât gustul laptelui, căci este învederat atunci că laptele, ajuns tocmai la acest grad, lassă a se evapora spiritul seû de necurătenie! Ast-fel, sunt două rânduri de vasse, unele pentru lap-

turi, altele pentru carne. Extravaganța este până într'atât împinsă că, dacă din nebăgare de sémă, cuțitul întrebuițat la unt se întrebuițază a tăia o bucată de carne, ellū este *trep-hah!* și, spre a'llū curăți, trebuesce trecut prin foc. Thalmudul opresce de a mânca lăpturi după carne, și este o mare călcare de lege dacă între măncarea de carne și mîncarea de lăpturi nu trece un interval de trei sau patru ore cellū puțin, și ce este curios, este că acésta nu se urméză și când se mănâncă ântêiū lapte și apoi carne. După aceste mari principie, se înțellege de sine că pînza de masă și șervetul care aū servit pentru cafea cu lapte trebuie se dispară cât mai curînd când se adduce carne.

Nu mai vorbim despre regulele, tot în felulū acesta, privitoare la animalele, passerele, pesci care care se permite a se mînca, privitoare la bărbați, la femei, la îmbrăcăminte, la casse, și mai cu sémă la căsătoria, la menagiū, la chipul d'a trăi, intrând în celle mai delicate și misteriose acte, și suppuindu-le la observarea unor prescripții contrare simtimentulū de delicateță și pudore allū femeilor. Assupra unor cestiuni, care sunt cu totul de domeniul medicinei, Thalmudul a scris un volum întreg, *Nidah*, din care comentatorii eū făcut se mai éssă alte o sulă. Și lóte aceste încurcături și

indiscrețiunii, amestecându-se în lucrurile cele mai pudice, pentru a explica aceste cuvinte simple și înțelepte ale lui Moise adresată socilor: „*Veel ischah benidath tumotach lo thikrab*: Nu te vei apropia de femei când nu este curată. „In privința căsătoriei, Thalmudul are un tractat particular, *Kiduschim*; apoi un altul asupra divorțiului, *Gittin*; apoi încă un altul asupra datoriei impuse unui frate d'a lua de socie pe cumnata sa, pe femeia fratelui său mort fără copii, *Jebamoth*.

Ne oprim aci. Exemplele ce am dat mai sus dovedesc în destul ce este Thalmudul și câtă deosibire este între exagerațiile sale dusse pînă la extravagantă, și simplitatea preceptelor înțelepte coprinse în legea lui Moise.

Facem apel la Evreii care ne au citit cu luare aminte, care au înțeles cât este de drăp-tă și de bine-voitoare pentru dânșii scrierea noastră. Se cugete un minut cu mintea liberă, petrunși de adevăratele lor interese, se aibă înaintea lor starea societăților moderne cu obiceiurile lor de astăzi, și se ne spue serios, după o matură gîndire, dacă există vre o legătură logică între Thalmud și legea lui Moise, dacă Thalmudul poate se fie privit de ómeni cu judecată, care înțeleg spiritul școlului în care trăesc, ca o lucrare seriosă, înțeleptă și folosi-

tóre; dacă observația acestor minuțioase și ne-numerate ordonanțe ale Thalmudului pot a întări câtuși de puțin în inima Evreilor adeveratele precepte ale lui Moise, a le insuffla simțimente mai înalte și mai umane de cât acelea ce ne-aperat le pôte insuffla simple lege a lui Moise, a'i pune în poziția favorabilă d'a urma cu succes progresul făcut de celelalte națiuni care este astă-đi singura condițiune a vieții lor, a'i ajuta, într'un cuvânt, s'ajungă la împlinirea dorinței lor, fórte legitimă, d'a se ridica din condiția aspră și tristă în care se află astă-đi, d'a se emancipa pretutindení, ne mai făcând un contrast din celle mai mari cu obiceiurile societăților moderne pe care civilizația le apropie pe fie-care đi mai mult.

Aci este tótă cestiunea, și éccă se dorim se fie bine înțelles de Evrei.

Când a fost vorba de acușațiile și injuriile aruncate de d-lú Poppassu asupra lor, ne am cređutd atori, în interessul adevărului și pentru demnitatea Románilor, a le respinge cu energie și indignație. Când a fost vorba de legea lui Moise, am arretat câtă înțelepciune este în acéstă lege, și nu am đis Evreilor, ca d-lú Poppassu, că singura condițiune de a deveni cetățenii unui stat este de a se lepáda de legea lui Moise. Este un sperju, o apostasie, care ne

revoltă ori unde le vedem, fie vorba de credințe religioase, fie vorba de credințe politice. Pentru ómenii luminați, care înțelleg libertatea conștiinței, nu este, și nu póte fi în cestiune adevărata credință mosaică, dupê cum este prescrissă în legea lui Moyses. Liberii sunt Evreii s'ó păstreze cât vor voi, ast-fel precum este, saũ cu reformele ce timpul le va spune că sunt de trebuință a se întroduce în'r'insa.

Nu putem însê ñice acésta și depre exagerațiile Thalmudului care năbușesc vieța mosaismului și sunt singura și cea mai mare pedicã pentru cultura Evreilor și pentru emanciparea lor. A se mârghini în preceptele lui Moyses, nu este óre destul spre a fi fórte bun evreũ, fórte credincios mosaist? Este óre cine-va care se aibã dreptate când ar pretinde că acella care nu esse din învățaturile Evangheliei nu este cellũ mai bun chrestin? Extravaganțele în care Thalmudul a înfășurat mosaismul, este un fapt pe care'llũ vedem și în istoria christianismului, ceea ce a provocat reforma lui Luther, spre a'lũ desface de exagerațiile prin care biserica catholicã inăbușia spiritul seũ, și a'lũ restabili în adevăratul seũ înțelles care s'a conservat mai curat în Biserica orientală ortodoxã.

Cea ce ñicem despre Thalmud, pe care nu'llũ putem confunda cu legea mosaică, s'a ñis

de o mulțime de Evreii, și acésta este atât de adevărat, în cât acei care au înțeles acest adevăr și au trecut peste Thalmud, fără a se depărta de legea lui Moysé, au început a frecuenta scólele din statele în care se afflaă, au studiat tot felul de sciințe, au urmat cu inteligență progressul ideilor, și mai mulți saū ilustrat atât de mult în sciințe, arte și literatură, în cât toți Evreii se fălesc cu numele lor, care dacă sunt nu titlu ce învócă pentru emanciparea lor, trebuie se fie tot-de odată și un exemplu de urmat.

Recomandăm Evreilor din România, spre binele lor adevărat, pe correligionarii lor din Germania, pe care cu dreptate îi pun tot-d'una înainte, pentru c'aū intrat pe cea mai bună calle ca s'ajungă la civilizație și la emancipare. Cine nu merge înainte cu secolul, cine nu îmbrăcișeză și nu luptă pentru triumful ideilor moderne, cine n'aduce nici un serviciū omenirii în mersul seū către libertate și civilizație, acella nu trăesce, n'are nimic omenesc intr'însul și nu face parte din omenire.

Sunt mai mulți anii de când s'a format în Germania o societate de Evrei care intrunesc în sînul seū pe toți Evreii deosebiți din Germania întregă, ș'în al cărui comitet figuréză ómeni însemnați cu doctorii Kreuze-

nach, fiul lui Kreuzenach, celebru matematic, predicator și profesor la Francfort; Stern, profesor la universitatea de la Goettingen, Rieser, notar la Hamburg și autor allū mai multor scrieri însemnate în favoarea emancipării Evreilor, Goldsmith, avocat la Francfort, etc. Eccă programa acestei societăți :

1.

„Recunoscem în religiunea mo-aică putința unei progressiuni fără margini.“

2.

„Adunarea de contraverse, dissertații și precepte. care se numesce Thalmud, nu are nici o autoritate pentru noi, nici ca dogmă, nici ca lege executivă.“

3.

„Nu așteptăm nici nu dorim un Messia care se întorcă pe Israeliți în Palestina. Nu recunoscem de patrie de cât aceea în care ne am născut, și la care ținem prin relațiunile civile.“

Un numer foarte mare de Evrei pătrunși de adevăratele lor interese, au primit programa acestei societăți, sprijinită și respândită de mai multe jurnale însemnate, și care a produs celle mai frumoșe rezultate. Mișcarea urmază cu perseveranță, lumina se respândesce progressul se face pe fie care și mai mult, și

sperăm că toți Evreii vor fi împinși înainte, transformați și emancipați prin această puternică mișcare, cu toate că d-lu Poppassu, închis într'un cerc strimt de idei, afirmă că nici după un intervallu de secole, Evreii nu vor putea primi o formă mai nobilă și mai morală.

Natura a fost darnică în privința Evreilor, facându-i inteligenți și capabili a învăța tot ș'a se deosebi în tot; legea lui Moyses cuprinde precepte de cea mai înaltă morală care poate a le forma inima și a le însuffla cele mai frumoase simțimente; numărósele și crudele persecuții ce au suferit le atrage compătimirea și le offeră ospitalitatea. In aceste condițiuni favorabile, nu ne îndouim că Evreii din România vor înțelege cuvintele noastre, vor înțelege mai alles interesele lor proprii, și vor urma frumossul exemplu ce le dau correligionarii lor din Germania, intrând cu hotărâre p'acastă calle mare de reforme neapărate, luând ei singuri inițiativa în România, formând societăți, mergând la scólele române, lucrând în fine din toate puterile pentru realizarea scopului ce ș'i-a propus societatea israelită din Germania. 7.

Acésta este adevăratul lor interessu, acésta este singura calle pe care pot fi siguri s'ajungă a se emancipa, a fi folositori țerrei în care trăesc și omenirii din care fac parte. Bibl. Univ.